

PIA XI.
ENCYKLIKY
DIVINI REDEMPTORIS

O bezbožeckém komunismu

S PALČIVOU STAROSTÍ

O postavení katolické Církve
v Německu

Přeložil dr. Bedřich Vašek

II. vydání.

1937

Lidové knihkupectví a nakladatelství v Olomouci

NIHIL OBSTAT

Msgre Dr. Ferd. Černík, censor ex officio.

IMPRIMATUR

Dr. Joannes Martinů, vicarius generalis.

Olomucii, die 1. aprilis 1937.

Nr. 7033.

PŘEDMLUVA

Na dva z nejsvízelnějších problémů doby vrhají jako silný reflektor své ostré světlo obě nové encykliky.

Důležitost předmětu encykliky prvé netřeba odůvodňovati. Nesčíslné duše ve všech státech se úzkostlivě ohlížejí, aby jim byl objektivně zhodnocen komunism, aby jim byly naznačeny i cesty, jak by se mu mohlo účinně čeliti.

Tato encyklika jest — jak tomu bývá u encyklik často — plna vět, z nichž jiskří oslnivě pravda a ozařuje i místa, kam dosud paprsky světla pronikaly nedostatečně. Jsou v dějinách techniky i vynálezy samy v sobě dost nepatrné, které však při svém konečném použití zrevolucionovaly život technický, hospodářský i kulturní. A bývají v encyklikách věty na prvý pohled všední, někdy i velmi kratičké; když však se u nich zastavíme a necháme je v sobě plně vyznít, jaké nové myšlenkové obzory se nám často rozevrou! V jaké veliké myšlenkové plameny se ty zdánlivě nepatrné ohníčky rozhoří!

Encyklika Divini Redemptoris je plna takových na prvý pohled drobných ohníčků, způsobilých však rozhořeti se v naší duši ve velké myšlenkové ohně!

Jak vděčni musíme býti sv. Otcí, že nám dává bezpečnou orientaci v otázce tak svízelné, jako je komunism!

*

I druhou encykliku zde uvádím v překladu, ačkoli se zdánlivě týká jen poměrů v cizí říši. Zdánlivě. Směr, proti němuž se obrací, jest u nás jako celek odmítán.

Ale jednotlivé prvky jeho v míře větší nebo menší vyskytují se i v životě jiných států a prostoupily je leckde velmi mocně. Proto jest i pro ostatní národy dobré, znají-li soud Církve a zdravého rozumu nad nimi. Na velmi četné otázky, které se opět a opět ozývají v moderním životě — hned tiše a ostýchavě, hned hlomozně a útočně — je zde dána bezpečná odpověď. Stačí jen vyloupnouti onen problém z komplexu otázek německých a uvědomiti si, jak se jeví sám o sobě, na př. u nás. Pak se hned ukáže, jak důležitou jest encyklika i pro jiné moderní státy, ne pouze pro Německo, pro něž má arci důležitost zvláštní.

V Olomouci 31. března 1937.

Dr. Bedřich Vašek.

I.

ENCYKLIKA

DIVINI REDEMPTORIS

O bezbožeckém komunismu

1. Zaslíbení božského Vykupitele ozařuje prvou stránku dějin lidstva; a tak pevná naděje v lepší doby mírnila žal nad ztrátou ráje a doprovázela lidstvo na jeho bolestné cestě, až se naplnil čas a Spasitel světa svým příchodem na svět splnil očekávání. Přinesl novou všeobecnou kulturu křesťanskou, nekonečně vyšší, než byla ta, které se kdy předtím dopravoval člověk namáhavě a jen v některých národech s nejpříznivějšími podmínkami.

2. Ale boj mezi dobrem a zlem zůstal na světě jako smutné dědictví prvotního hříchu; a starý pokušitel nikdy nepřestal sváděti lidstvo svými podvodnými sliby. Proto během staletí převrat stíhal převrat až po revoluci našich dnů, která takřka všude buď již skutečně řadí nebo aspoň vážně hrozí vybuchnouti a svým rozsahem a svou divokostí překonává vše, co bylo v dřívějších pronásledováních podniknuto proti Církvi. Celé národy jsou v nebezpečí, že upadnou v barbarství ještě horší než bylo to, ve kterém se brodila největší část světa při příchodu Vykupitele.

3. Tímto tak hroživým nebezpečím — vycítili jste to již, ctihodní bratří — je bolševický a bezbožnický komunism, jehož cílem jest povaliti sociální řád a rozdrtití až do základů křesťanskou kulturu.

JAK SI POČÍNALA CÍRKEV VŮČI KOMUNISMU

ODSUZOVALA JEJ JIŽ DŘÍVE

4. Vzhledem k takovému nebezpečí Církev mlčeti nesměla a nemlčela. Nemlčela zvláště tato apoštolská Stolica, dobře vědouc, že je jejím nejvlastnějším posláním hájiti pravdu a spravedlnost a všechny ty věčné statky, kterých komunism neuznává a které potírá. Hned od dob, kdy vzdělané kruhy se pokoušely osvoboditi lidskou kulturu od pout morálky a náboženství, naši předchůdce otevřeně a výslovně obraceli pozornost světa na důsledky odkřesťanění lidské společnosti. A vzhledem ke komunismu náš ctihodný předchůdce Pius IX. svaté paměti hned roku 1846 pronesl slavnostní odsouzení, potvrzené později v Syllabu, „oné zhoubné nauky, zvané komunism, která je v nejvyšším rozporu s přirozeným právem, a která, kdyby jednou nabyla moci, by způsobila úplný rozvrat práv, životních poměrů a majetku všech, ba i úplný rozvrat lidské společnosti“.¹ Později jiný náš předchůdce nesmrtelné paměti, Lev XIII., v encyklice „Quod apostolici muneris“ označil komunism za „zhoubný mor, který zasahuje morek lidské společnosti a vedl by ji do zkázy“;² a jasně poznáváje situaci, prohlásil, že bezbožnická hnutí mas technického věku měla svůj původ v oné filosofii, která již po staletí se snažila odloučiti vědu a život od víry a Církve.

PROJEVY NYNĚJŠÍHO PAPEŽE

5. I My za svého pontifikátu jsme často starostlivě a důrazně upozorňovali na bezbožecké proudy, hrozivě vzrůstající. Když se roku 1924 naše pomoc-

1 Pius IX., enc. Qui pluribus, 9. listopadu 1846; sr. Syllabus § IV.

2 Lev XIII., enc. Quod apostolici muneris, 28. prosince 1878.

ná mise vrátila ze Sovětského Svazu, vyslovili jsme se proti komunismu ve zvláštním proslovu, určeném celému světu. Ve svých encyklikách „Misericordissimus Redemptor“ 8. května 1928, „Quadragesimo anno“ 15. května 1931, „Caritate Christi“ 3. května r. 1932, „Acerba animi“ 29. září 1932, „Dilectissima nobis“ 3. června 1933 protestovali jsme slavnostně proti pronásledováním, která vybuchovala tu v Rusku, tu v Mexiku, tu ve Španělsku; a ještě nezanikl všeobecný ohlas těch našich promluv, které jsme měli v uplynulém roce při zahájení světové výstavy katolického tisku, při audienci španělských uprchlíků a v poselství k svátku Narození Páně. Dokonce i sami nejzarytější nepřátelé Církve, kteří řídí z Moskvy tento boj proti křesťanské kultuře, svými neustálými útoky slovem a skutkem vydávají svědectví, že papežství ještě i za našich dnů je věrným strážcem svatyně křesťanského náboženství, a že vyzývalo k bdělosti proti komunistickému nebezpečí častěji a důrazněji než kterákoli jiná veřejná autorita pozemská.

NUTNOST NOVÉHO SLAVNOSTNÍHO PROJEVU

6. Avšak přes tyto opětovné otcovské výzvy, které jste Vy, ctihodní bratři, k naší veliké potěše věfícím tak věrně tlumočili i s výkladem — v tolika Vašich nových pastýřských listech, i společných — zhoršuje se nebezpečí pod tlakem obratných agitátorů den ode dne. Proto myslíme, že jest naší povinností pozvednouti svůj hlas v dokumentu ještě slavnostnějším, jak to bývá zvykem u této apoštolské Stolice, Učitelky pravdy, a jak je to samozřejmo vzhledem na skutečnost, že po takovém dokumentu touží veškerý katolický svět. A máme důvěru, že ozvěna tohoto našeho hlasu pronikne ke všem, kdo jsou prosti předsudků a kdo upřímně mají na zřeteli blaho lidstva; a to tím spíše, jelikož náš hlas je teď bolestně

potvrzen obrazem hořkých plodů podvratných ideí, jaké jsme předvíдали a předpovídali, a kterých hrozivě přibývá ve skutečnosti v zemích komunismem již ovládaných, nebo které nebezpečně hrozí propuknouti v ostatních zemích na světě.

7. My tedy chceme ještě jednou jako ve stručném přehledu vyložití zásady bezbožeckého komunismu, jak se projevují především v bolševismu, a metody, jimiž pracuje, postaviti proti těmto bludným zásadám světlou nauku Církve, a zdůrazniti znova a důtklivě prostředky, jimiž je možno křesťanskou civilizaci, tuto jediné pravou Civitas humana, zachrániti před touto satanskou pohromou a pomoci jí k dokonalejšímu rozvoji, k opravdovému blahu lidské společnosti.

UČENÍ A OVOCE KOMUNISMU

UČENÍ

Bludný ideál.

8. Dnešní komunism, ve vyšší míře než jiná podobná hnutí v minulosti, skrývá v sobě bludnou myšlenku vykoupení. Lživý ideál spravedlnosti, rovnosti a bratrství v práci prozaňuje jako žhavý žár všecku jeho nauku a všecku jeho činnost jakýmsi bludným mysticismem, který vsugeruje davům získaným klamnými sliby strhující nadšení a zápal. To je zvláště vysvětlitelno v době, jako je naše, kdy z vadného rozdělení pozemských statků vyplývá neobyčejná bída. Tento lži-ideál se také vychloubá, jako by byl dal podnět k jistému hospodářskému pokroku; tento však, došlo-li k němu skutečně, mívá příčiny jiné, jako na příklad, že se ve větších rozměrech zavede průmyslová výroba v zemích, kde dosud téměř nebyla, nebo že se zužitkují ohromné přírodní bohatství, nebo že se používá brutálních metod, aby se provedly obrovské práce malými náklady.

9. Nauka, kterou komunism utajuje pod slupkou mnohdy tak šalebnou a svůdnou, má v podstatě i dnes ještě svůj základ v Marxově učení o dialektickém materialismu a materialismu dějinném; teoretické bolševismu dělají, jako by oni jediní správně tuto nauku vykládali. Podle ní existuje toliko jediná skutečnost, hmota se svými slepými silami, a ta vývojem se stala rostlinou, zvířetem a člověkem. I lidská společnost není ničím jiným než jen jedním z projevů a forem hmoty, která se vyvíjí zmíněným způsobem a s neodvratnou nutností směřuje za stálého zápasu sil ke konečnému vyrovnání: ke společnosti bez tříd. V takové nauce, jak je zřejmo, není již místa pro Boha, není rozdílu mezi duchem a hmotou, ani mezi duší a tělem; není života duše po smrti, a proto ani naděje v posmrtný život. Komunisté vycházejíce z dialektické stránky svého materialismu učí, že lidé mohou uspíšiti zápas, kterým svět spěje ke konečnému vyrovnání. Proto se snaží, aby třídní rozpory ve společnosti ještě více zostřili, a třídní boj se svou nenávistností a ničením nabývá rázu křížácké výpravy ve službách pokroku lidstva. Naopak mají býti jako lidstvu nepřátelské zničeny všechny síly, ať si jsou jakékoli, které se stavějí proti těmto soustavně prováděným násilnostem.

Čím je komunismu člověk a rodina?

10. Komunism dále zbavuje člověka svobody, tohoto duchovního základu mravního života, odnímá lidské osobnosti jakoukoli důstojnost, a jakoukoli mravní oporu proti vzpouře slepých pudů. V poměru jednotlivce ke společnosti jest upíráno jakékoli přirozené právo lidské osobnosti, protože ta není v komunismu ničím jiným než pouhým kolečkem v soustavě; dále ve vzájemných vztazích lidí mezi sebou hlásá komunism zásadu naprosté rovnosti a

neuznává nějaké nadřazenosti a autority zřízené Bohem, nevyjímaje ani autoritu rodičů; nýbrž prývým a jediným zdrojem tak zvané autority a podřazenosti mezi lidmi jest mu kolektivum. Ani nepřiznává jednotlivcům nějaké vlastnické právo nad přírodními statky a nad výrobními prostředky, protože z nich pramení vlastnická práva nad statky jinými; důsledkem prý by tedy byla vláda člověka nad člověkem. Právě proto je prý nutné, aby až do základů byl zrušen tento druh soukromého vlastnictví, jakožto prvý zdroj veškerého hospodářského otroctví.

11. Tím, že tato nauka odpírá lidskému životu jakoukoliv posvátnost a duchovní ráz, přirozeně snižuje manželství a rodinu na čistě libovolné a občanské zařízení, nebo na pouhý důsledek určitého hospodářského řádu; popírá existenci manželského pouta povahy právně-mravní, pouta, o kterém by nemohla rozhodovati libovůle jednotlivců nebo kolektiva; popírá tudíž i nerozlučnost manželství. Zvláště sluší vytknouti, že pro komunism není žena nějak vázána na rodinu nebo na domácnost. Hlásaje emancipaci ženy, odvádí ji od života rodinného a od péče o děti a strhuje ji do veřejného života a do kolektivní výroby v téže míře jako muže, přesunuje péči o krb a o potomstvo na společnost. Odpírá se konečně rodičům právo výchovy, chápe se toto právo jako výlučné právo společnosti a jenom ve jménu společnosti a z jejího zmocnění smějí je rodiče vykonávati.

Co by se stalo ze společnosti?

12. Co by se tedy stalo ze společnosti, opírající se o takové hmotářské základy? Stala by se kolektivitou, v níž by nebylo jiného uspořádání než podle potřeb hospodářské soustavy. Jejím jediným úkolem by byla výroba statků prostřednictvím kolektivní práce, jejím cílem by bylo užívati pozemských statků v ráji, ve kterém „každý by dával podle svých sil

a dostával podle svých potřeb“. Společnosti přiznává komunism právo, nebo spíše neomezenou libovůli, aby ke kolektivní práci ujařmila jednotlivce, bez ohledu na jejich osobní blaho, třebaš i proti jejich vůli, a snad i násilím. Mravní a právní řád v ní byl by jen výslednicí dočasné hospodářské soustavy, původu tudíž čistě pozemského, a tedy něčím proměnlivým a prchavým. Zkrátka vyvolává se dojem, že se zahajuje nové období a nová kultura, která jest ovocem slepého vývoje: „lidstvo bez Boha“.

13. Až si konečně jednou za oněch utopistických poměrů bez jakýchkoli třídních rozdlů všichni osvojí řádné kolektivní smýšlení, pak politický stát, na nějž se nyní hledí jako na nástroj, kterým kapitalisté ovládají proletáře, ztratí jakékoliv oprávnění k existenci a zanikne; zatím však, dokud není ještě skutečně tento blažený stav, vidí komunism ve státu a státní moci nejúčinnější a nejobecnější prostředek k dosažení svého cíle.

14. Hle, ctihodní bratří, toť nové evangelium, které bolševický komunism hlásá lidstvu jako poselství spásy a vykoupení! Soustava plná bludů a sofismat, v rozporu s rozumem i s Božím zjevením; rozvracíjící sociální řád, poněvadž jej ničí v samých základech; zneuznávající pravý původ podstaty a účele státu; popírající práva lidské osobnosti, její důstojnost a svobodu.

ROZŠÍŘENÍ

Oslňující sliby.

15. Avšak jak je to jen možno, že taková soustava, vědecky dávno překonaná a skutečností prakticky vyvrácená, jak je to jenom možno, pravíme, že se může tak prudce šířiti ve všech dílech světa? Vysvětlení je v okolnosti, že velmi málo lidí dovedlo prohlédnouti pravou podstatu komunismu; nesčíslní podléhají svůdným oslnivým slibům. Pod rouškou, že běží toliko o zlepšení postavení pracujících

cích tříd, o odstranění skutečných zlořádů, zaviněných liberálním hospodářstvím, a o spravedlivější rozdělení pozemských statků (cíle to nesporně plně oprávněné) a agitačním využitím světové hospodářské krise podařilo se komunismu dostat do sféry svého vlivu také ty kruhy obyvatelstva, které zásadně zavrhnou každý materialism a teror. A jelikož každý blud obsahuje vždy také trochu pravdy, proto postavili se ony oprávněné cíle, jež jsme naznačili, podle potřeb místa a doby chytře a nápadně do popředí, zakryje se tak, kde se to hodí, odporná a nelidská surovost zásad a metod komunistických. Takovým způsobem získávají i lidi více než průměrně nadané, a to dokonce tak, že se stávají apoštoly komunismu mezi mladou inteligencí, jejíž rozum není ještě dost vyspělý, aby postřehl vnitřní bludy. Hlasatelé komunismu dovedou dále těžiti i z protiv rasových, z protiv a rozporů mezi různými soustavami politickými a konečně i ze zmatků na poli vědy bez Boha, aby pronikli na university a opřeli články své nauky důvody lživědeckými.

Liberalism mu připravil cestu.

16. Aby se vysvětlilo, jak se komunismu podařilo, že jej bez prozkoumání přijaly tak veliké davy dělnictva, nutno si uvědomiti, že to bylo již k tomu připraveno náboženským a mravním odpadem, v němž je zanechala liberální hospodářská soustava. Když se dělníkům ukládala práce i v neděli, nezbývalo jim času, aby splnili třebaš aspoň nejdůležitější náboženské povinnosti ve dny sváteční; nemyslilo se na to, aby se vystavěly kostely blízko továren, ani na to, aby se usnadnila práce knězi; naopak; spíše se ještě pořád dále pozitivně podporoval praktický odklon od náboženství. Jen se tu rozpomeňme na dědictví bludů, které tolikrát pranýřovali naši předchůdcové a my sami, a potom není divu, že se ve světě již tak daleko odkřesťaněném šíří komunistický blud.

Propaganda: chytrá a v úžasných rozměrech.

17. Další důvod, proč se komunistické názory tak prudce šíří, a pronikají do všech států, velikých i malých, s kulturou vyspělou i s méně vyvinutou, takže není na světě koutu, kam by se nebyly dostaly, je propaganda opravdu ďábelská, jaké snad nikdy svět neviděl: propaganda řízená z jediného ústředí a velmi dovedně se přizpůsobující poměrům u různých národů; propaganda, která má pro své účely ohromné finanční prostředky, úžasné organizace, mezinárodní kongresy a nesčetné dobře vyškolené síly; propaganda prováděná letáky, revuemi, kinem, divadly, rozhlasem, školami a dokonce i universitami, pronikající poněkud do všech vrstev obyvatelstva (i do vrstev „lepších“), a to tak, že ani nepozorují jedu, který stále více vniká do jejich ducha a do jejich srdce.

Vzpouza mlčení v tisku.

18. Třetí mohutnou pomocí pro rozšíření komunismu jest opravdová vzpoura mlčení ve velké části světového nekatolického tisku. Pravíme vzpoura, protože jinak nelze si vysvětliti, že tisk, který se tak lačně shání i po malicherných každodenních příhodách, mohl tak dlouho mlčeti o zločinech v Rusku, Mexiku a také z velké části ve Španělsku páchaných, a mluvil poměrně tak málo o tak rozsáhlé světové organizaci, jako je moskevský komunism. Toto mlčení má částečně svou příčinu v krátkozraké politice a jest podporováno různými tajnými silami, které již odedávna usilují zničiti křesťanský sociální řád.

SMUTNÉ VÝSLEDKY

Rusko a Mexiko.

19. Zatím však bolestné výsledky této propagandy máme již před sebou. Kde se podařilo komunismu zapustit kořeny a vládnout — a tu myslíme se zvláště ní otcovskou láskou na národy v Rusku a v Mexiku — tam všemi prostředky usiloval o zničení (a prohláshuje to otevřeně) křesťanské kultury a náboženství až do samých základů a zháší v srdcích lidí a zvláště mládeže každou vzpomínku na ně. Vyháněl biskupy a kněze, odsuzoval je k nuceným pracím, střílel je a nelidsky usmrcoval; prosté laiky, když se zastávali náboženství, uvrhoval v podezření, trýznil je, pronásledoval, vláčil do žalářů a před soudy.

Hrůzy komunismu ve Španělsku.

20. I tam, kde — jako v našem předrahém Španělsku — zhoubný komunism neměl ještě dosti času, aby se plně projevil, rozpoutal jako v záplatu násilnictví ještě zuřivější. Nespálili jen ten neb onen klášter, nýbrž pokud jen mohli, zničili každý kostel a každý klášter a každou stopu křesťanství, i když běželo o nejznamenitější památky umění a vědy! Komunistický vztek nepřestal jen na vraždění biskupů a tisíců kněží, řeholníků a řeholnic, slídě především po takových, kteří a které se se zvláštní horlivostí ujímali dělnictva a chudiny; nikoliv, nýbrž v počtu ještě větším vraždil laiky všech stavů, kteří ještě pořád, možno říci den jako den, jsou popravováni v celých skupinách, a to jen proto, že byli dobrými křesťany nebo aspoň protivníky komunistického bezbožectví. A toto příšerné ničení se provádí se záštím, barbarstvím a ukrutností, že by člověk nevěřil, že je to v našem věku možné. Není možno, aby rozumný soukromý člověk nebo státník, je-li si jen vědom své odpovědnosti, se nezachvěli při myšlence, že by se mohlo to, co se dnes děje ve Španělsku,

snad zítra opakovati v některém jiném civilisovaném státě.

Přirozený důsledek soustavy.

21. A nelze říci, že takové pusté ukrutnosti jsou jen přechodným zjevem, jaký doprovází každou velikou revoluci, osamocenými výbuchy rozjitření, k jakým dochází v každé válce. Nikoliv, to je přirozené ovoce soustavy, jíž chybí jakákoli vnitřní sebevláda. Sebevládu potřebuje člověk, ať již jako jednotlivec, ať již ve společnosti. I barbarské národy měly takovou uzdu v přirozeném zákoně, jež Bůh vryl v srdce každého člověka. A kde se tento zákon řádně zachovával, tu bylo viděti, jak se starověké národy zvedaly k velikosti, která dosud některé snadno vznětlivé dějezpýtky strhuje k obdivu, snad i většímu, než vlastně zasluhují. Když však se vyrve lidem ze srdcí i pojem Boha, pak nutně jejich pudy a vášně je ženou do nejkrutějšího barbarství.

Boj proti všemu, co je božské.

22. Avšak vidíme toto: po prvé v dějinách lidstva jsme svědky chladnokrevně uváženého a do podrobností připraveného boje člověka proti „všemu, co je božské“ (II. k Sol. 2, 4). Komunism je protináboženský svou podstatou a pokládá náboženství za „opium pro lid“, protože prý náboženské pravdy, odkazující za hrob, odvádějí proletáře od úsilí o dosažení ráje sovětského, jenž je na této zemi.

Terorism.

23. Ale proti přirozenému zákonu a proti jeho Tvůrci nevzpírá se člověk beztrestně: komunism nemohl a ani nebude moci dosáhnouti svých cílů ani na poli čistě hospodářském. Je sice pravda, že v Rusku přispěl k tomu, aby lidé i statky byli vyburcováni z dlouhé a po věky trvajících nečinnosti, a že nejroz-

manitějšími prostředky, často bez svědomí používanými, se dopracoval jakéhosi hospodářského úspěchu; ale víme ze zpráv naprosto spolehlivých, i z nejnovější doby, že skutečně ani tu nedostal svým slibům; nemluvě ani o otroctví, jež uvalil terorism na miliony lidí. I na poli hospodářském je přece nutná jistá morálka, jistý mravní smysl pro odpovědnost, pro něž ovšem není místa v soustavě čistě materialistické, jako je komunism. Jako náhrada zůstává jen terorism, jak to právě nyní vidíme v Rusku, kde staří druhové v revoluci a v boji se navzájem popravují; terorism, který nedovede ani zadržeti zkázy mravní, a tím méně rozkladu sociální struktury.

OTCOVSKÁ LÁSKA K UJAŘMENÝM NÁRODŮM V RUSKU

24. Tím však nechceme nikterak šmahem odsouditi národy v sovětském Rusku, k nimž chováme nejživější otcovskou lásku. Víme, jak mnohé z nich stenají pod tuhým jhem, jež na ně bylo násilně vloženo lidmi, kterým se o opravdové zájmy země z největší části nejedná, a chápeme, že mnohé jiné se daly oklamati bludnými nadějemi. My pronášíme soud nad systémem a nad jeho původci a podporovateli, kteří pokládali Rusko za nejvhodnější území, aby na něm uvedli v praxi soustavu, vypracovanou již před desetiletími, a odtud ji šíří dál a dále po celém světě.

SVĚTLÁ NAUKA CÍRKVE

25. Vyrožili jsme tak bludy a násilnické a podvodné prostředky bolševického a bezbožnického komunismu. Nyní je na místě, ctihodní bratří, abychom stručně vyložili správný pojem lidské společnosti, jak učí rozum a zjevení prostřednictvím Církve, Učitelky národů, a jak Vy jej již znáte.

NEJVYŠŠÍ SKUTEČNOST: BŮH!

26. Nade vši jinou skutečností stojí nejvyšší, jediná svrchovaná Bytost, Bůh, všemohoucí Stvořitel všech věcí, nejmoudřejší a nejspravedlivější Soudce všech lidí. Tato nejvyšší skutečnost, Bůh, jest nejdokonalejším odsouzením nestydatých lží komunismu. A opravdu, Bůh existuje nikoliv proto, že lidé v Něho věří, nýbrž poněvadž Bůh existuje, proto v Něho věří a k Němu se modlí, kdokoli před pravdou úmyslně nezavírá oči.

ČÍM JE ČLOVĚK A RODINA VE SVĚTLE ROZUMU A VÍRY

27. Pokud se týká člověka, základní věty z toho, co o něm praví rozum a víra, jsme vyložili v encyklice o křesťanské výchově.³ Člověk má duši duchovou a nesmrtelnou; jest osobou, od Stvořitele podivuhodně vybavenou dary těla i ducha, opravdovým „mikrokosmem“, jak říkávali staří, malým světem, který má daleko větší cenu než veškerý bezmezný svět neoživený. Jeho posledním cílem v tomto budoucím životě je jedině Bůh; posvěcující milost jej povznáší na stupeň dítky Božího a činí ho příslušníkem království Božího a údem tajemného těla Kristova. Proto Bůh jej obdařil mnohými a rozmanitými přednostmi: právem na život, na nedotknutelnost těla, na prostředky nutné k existenci; právem směřovati k poslednímu cíli po cestě vyznačené Bohem; právem sdružovacím, právem vlastniti, právem používati majetku.

28. Manželství a právo přirozeným způsobem ho užívati jsou původu božského, a zrovna tak zřízení a základní práva rodiny jsou stanoveny a určeny samým Stvořitelem, nikoliv lidskou libovůlí ani činiteli hospodářskými. V encyklice o křesťanském

³ Pius XI., enc. *Divini illius Magistri*, 31. prosince 1929.

manželství^{3a} a ve své encyklice o výchově, právě zmíněné, jsme o těch otázkách pojednali podrobně.

CO JE SPOLEČNOST

Vzájemná práva a povinnosti mezi člověkem a společností.

29. Bůh však člověka určil zároveň pro život v občanské společnosti, které vyžaduje již i jeho přirozenost. V plánu Stvořitelově je společnost přirozeným prostředkem, jehož může a má člověk používat, aby dosáhl svého cíle; neboť lidská společnost je pro člověka, a ne naopak. To se arci nesmí chápati ve smyslu individualistického liberalismu, který podřizuje společnost sobeckému užitku jednotlivcovu; nýbrž toliko ve smyslu, že organickým spojením ve společnosti a vespólnou spoluprací se pro všechny umožňuje dosažení pravého pozemského blaha; dále v tom smyslu, že ve společnosti se rozvíjejí všechny vlohy individuální a sociální, vložené v lidskou přirozenost, které jdou nad bezprostřední užitek okamžiku, zobrazující ve společnosti dokonalost Boží, což v člověku osamoceném se uskutečnit nemůže. Ale i tento poslední účel je konec konců jen v zájmu člověka, aby tento odlesk Boží dokonalosti poznal a použil ho ke chvále Stvořitele a ke klanění se mu. Toliko člověk, lidská osobnost, a nikoli nějaká společnost, ať jakákoli, jest obdařena rozumem a vůlí mravně svobodnou.

30. Proto se nesmí člověk vykrucovati povinností k občanské společnosti, jak je stanovil Bůh, a představitelé autority mají právo jej donutiti ke splnění jeho povinností, když by se proti nim nezákonně vzpíral. Ale zrovna tak společnost nesmí oloupati člověka o osobní práva, která mu byla propůjčena Bohem a z nichž nejdůležitější jsme vytkli výše, ani mu zásadně znemožňovati používání jich.

^{3a} Pius XI., enc. Casti Connubii 31. prosince 1930.

Je tedy ve shodě s rozumem a jeho požadavky, že všechny pozemské věci směřují k člověku, aby jeho prostřednictvím byly uvedeny ve vztah ke Stvořiteli. A o člověku, o lidské osobnosti platí to, co apoštol národů píše ke Korinťanům o řádu lidské spásy: „Všecko je vaše, vy pak jste Kristovi, Kristus pak Boží.“ (I. Kor. 3, 23.) Kdežto komunism ochuzuje lidskou osobnost, převraceje úplně poměr mezi jednotlivcem a společností, rozum a zjevení ji povznáší na takovou výši!

Řád hospodářsko-sociální.

31. Vůdčí zásady pro řád hospodářsko-společenský vyložil Lev XIII. v sociální encyklice o dělnické otázce⁴ a My ve své encyklice o vybudování sociálního řádu⁵ jsme je upravili podle potřeb přítomné doby. Znova zdůrazňujeme odvěkou nauku Církve o individuální a sociální stránce soukromého vlastnictví přesně jsme vymezili právo a důstojnost práce, poměr vzájemné opory a pomoci, jaký má existovati mezi vlastníky kapitálu a pracujícími, dále mzdu, jež podle přísné spravedlnosti přísluší dělníku jak pro jeho osobu, tak pro jeho rodinu.

32. V téže své encyklice jsme ukázali, že záchrana dnešního světa ze smutné zkázy, do níž nás strhl amorální liberalism, nezáleží v třídním boji a v teroru, ani v autokratickém zneužívání státní moci, nýbrž v tom, aby sociální spravedlnost a křesťanská láska pronikla hospodářský a společenský řád. Ukázali jsme, jak zdravé poměry mají býti znovavystavovány podle správných zásad rozumného stavovství, v němž se zachovává nutná sociální nadřazenost a podřazenost, a jak se mají všechny stavy spojit v souladnou jednotu pod zorným úhlem obecného blaha společnosti. Právě v účinné podpoře tohoto souladu a tohoto uspořádání všech sociálních sil záleží

⁴ Lev XIII., *Rerum novarum*, 15. května 1891.

⁵ Pius XI., enc. *Quadragesimo anno*, 15. května 1931.

nejvlasnější a nejdůležitější úloha veřejné a občanské moci.

Sociální hierarchie a přednostní práva státu.

33. Aby se dosáhlo této organické spolupráce, jejímž cílem je mír, přísluší státu podle katolické nauky důstojnost a autorita bdělého a prozíravého ochránce božských a lidských práv, která Písmo sv. a církevní Otcové tak často zdůrazňují. Není pravda, že všichni v občanské společnosti mají stejná práva, a že není zákonitě nadřizenosti a podřizenosti. Stačí tu poukázat k výše zmíněným encyklikám Lva XIII., zvláště k encyklikám o státní moci⁶ a o křesťanském zřízení státu.⁷ V nich najde katolík jasně vyloženy zásady rozumu i víry, které jej uschopní, aby se uchránil bludů a nebezpečí komunistického názoru o státě. Oloupení o práva a zotročení člověka, popírání prvního a nadzemského původu státu a státní moci, hrozné zneužívání veřejné moci ve službách kolektivistického terorismu jsou zrovna ostrou protivou toho, co žádá přirozená mravouka a vůle Stvořitelova. I člověk i společnost mají původ ve Stvořiteli a od Něho jsou navzájem na sebe odkázáni; proto se ani první ani druhý nesmějí vymykati vešpolným povinnostem, ani si navzájem upíratí nebo zkracovati práv. Stvořitel sám uspořádal tento vzájemný poměr v jeho základních rysech, a jest nespravedlivou zpupností, když si komunism osobuje právo na místo zákona Božího, založeného na neměnitelných zásadách pravdy a lásky, vnucovati politický program strany, který jest dílem lidské libovůle a je prosycen nenávisť.

6 Lev XIII., enc. *Diuturnum illud*, 20. června 1881.

7 Lev XIII., enc. *Immortale Dei*, 1. listopadu 1885.

KRÁSA TÉTO NAUKY CÍRKVE

34. Církev učíc těmto jasným zásadám, nemá jiného cíle, než uskutečniti šťastné poselství, které zpívali andělé nad betlemskou stájí při narození Spasitelově: „Sláva . . . Bohu a . . . pokoj lidem“ (Luk. 2, 14); pravý pokoj a pravé štěstí, již i zde na zemi, pokud je možno, se zřetelem ke štěstí věčnému, a jako příprava na ně; ovšem jen lidem dobré vůle. Tato nauka je stejně vzdálena všech krajností bludu, jakož i všeho přehánění stran a soustav, které se k nim hlásí; zůstává stále v rovnováze pravdy a spravedlnosti; tuto rovnováhu hlásá v teorii, provádí a podporuje ji v praxi, uvádějíc v soulad práva a povinnosti jedněch s právy a povinnostmi druhých: autoritu a svobodu, důstojnost jednotlivcovu a důstojnost státu, lidskou osobnost podřízeného a Boží autoritu nadřazených; a tak spojuje náležitou poddanost a uspořádanou lásku k sobě, k rodině a k vlasti s láskou k jiným rodinám a jiným národům na základě lásky k Bohu, který jest Otcem všech, prvním počátkem a posledním cílem. Církevní nauka neodděluje oprávněné péče o pozemské statky od péče o statky věčné. Podřizuje sice pozemské hodnoty věčným, podle slov svého božského Zakladatele: „Hleďte nejprve království Božího a spravedlnosti jeho, a toto všechno bude vám přidáno“ (Mat. 6, 33); ale je daleka toho, aby byla netečná k záležitostem lidským a aby překážela kulturnímu a hospodářskému pokroku, naopak podporuje jej a napomáhá k němu co nejrozumněji a nejúčinněji. Takto i v oboru hospodářsko-společenském jasně stanovila Církev — ačkoli nikdy nepřicházela s určitým hospodářským systémem, protože to není jejím úkolem — body a směrnice, které bezpečně vedou ke šťastnému pokroku společnosti, ač udává jen směrnice všeobecné, které vyžadují různého konkrétního přizpůsobení podle různých podmínek doby, místa a národů.

JE PRAVDA, ŽE CÍRKEV PODLE TÉTO NAUKY NEJEDNALA?

36. Avšak protivníci Církve, i když jsou nuceni uznati moudrost její nauky, vyčítají jí, že nedovedla jednati podle těchto zásad, že si tedy musili hledati cesty jiné. Jak je toto obvinění nesprávné a nespravedlivé, to dokazují veškeré dějiny křesťanství. Abychom naznačili jen některé příznačné body: Křesťanství prvé hlásalo, a to způsobem a v míře a s přesvědčením, jak to neznaly věky dřívější, pravé a všeobecné bratrství všech lidí, bez rozdílu stavu a původu. Přispělo mocně k odstranění otroctví, nikoliv krvavou revolucí, nýbrž vnitřní silou své nauky, která pyšnou patricijku římskou pohnula, že ve své otrokyni viděla svou sestru v Kristu. Křesťanství se klanělo Synu Božímu, který z lásky k člověku se stal člověkem a „synem tesařovým“, ano, dokonce sám „tesařem“ (srov. Mat. 13, 55, Mar. 6, 3). Křesťanství povzneslo práci rukou k její právé důstojnosti; onu práci rukou, kterou se dříve tak opovrhovalo, že i rozvážný Marcus Tullius Cicero, tlumoče obecné mínění své doby, neostýchal se napsati slova, za která by se nyní styděl každý sociolog: „Všichni řemeslníci mají zaměstnání opovrženímhodné, protože v dílně nemůže býti nic čestného.“⁸

37. Věrna těmto zásadám, obnovila Církev lidskou společnost; pod jejím vlivem vznikala zázračná díla charity, mohutné cechy řemeslníků a pracovníků všech oborů, kterým se sice liberalism minulého století posmíval jako věcem středověkým, na něž však dnes naši vrstevníci hledí s obdivem a snaží se ve mnohých zemích tak či onak znova uvést v život jejich základní myšlenku. A když jiné proudy rušily dílo Církve a překážely jejímu požehnanému vlivu, tato až po naše dny neustávala napomínati bloudící. Nechť stačí, když se připomene, s jakou pevností, důrazem a vytrvalostí náš předchůdce Lev XIII. se

⁸ M. T. Cicero, *De officiis*, I, 42.

domáhal pro dělníka práv sdružovacích, která mu tvrdošijně odpíral liberalism, vládnoucí v nejmocnějších státech. A tento vliv učení Církve jest i nyní větší, než se na venek zdá, poněvadž vliv myšlenek na běh událostí je veliký a jistý, i když ho není viděti a není snadno jej změřiti.

38. Je svatá pravda a může se to plným právem říci, že Církev, podobně jako Kristus, ubírá se stoletími, konajíc dobro všem. Nebylo by ani socialismu, ani komunismu, kdyby ti, kdo vládnou národům, nebyli opovrhli učením a mateřskými výstrahami Církve; oni však chtěli naopak na základech liberalismu a laicismu budovati jiné sociální stavby, které se napřed zdály mohutnými a velkolepými, brzo se však ukázalo, že jim chybí spolehlivé základy, a hrouť se bídne jedna po druhé, jako se musí hrouť všecho to, co nespočívá na jediném základním kameni, jímž je Ježíš Kristus.

LÉKY A PROSTŘEDKY

POMOC JEST NUTNA

39. Takové je tedy, ctihodní bratří, učení Církve, která jediná i na poli sociálním, zrovna tak jako na každém poli jiném, může přinést pravé světlo a býti záchranou před ideologií komunistickou. Ale je třeba, aby taková nauka přecházela stále více v životní praxi, podle příkazu apoštola sv. Jakoba: „Buďte činiteli slova, a ne pouze posluchači, oklamávající sebe samy“ (Jak. 1, 22); proto je nyní nejpotřebnější věcí napnouti všechny síly, aby se postavila hráz proti hrozivému rozvratu, který se připravuje. Chováme pevnou naději, že aspoň vášnivost, s jakou synové tmy ve dne v noci pracují o své materialistické a bezbožecké propagandě, bude s to, aby svatě povzbudila dítky světla k stejné, ba ještě větší horlivosti pro čest velebnosti Boží.

40. Co je tedy třeba dělati, jakých léků používati, abychom bránili Krista a křesťanskou kulturu proti tomuto nebezpečnému nepříteli? Jako otec v kruhu své rodiny, chtěli bychom důvěrně pojednati, jakoby v soukromí a srdečně, o povinnostech, které ukládá veliký boj našich dnů všem dítkám Církve, a pronésti svou otcovskou výstrahu i k těm synům, kteří jsou od Církve vzdáleni.

OBNOVA KŘEŠTANSKÉHO ŽIVOTA

Základní lék.

41. Jako ve všech bouřlivých obdobích dějin Církve, tak i dnes je hlavním záchranným prostředkem upřímná obnova soukromého i veřejného života podle zásad evangelia u všech těch, kdo se honosí, že patří k ovčinci Kristovu, aby byli opravdu solí země, která uchraňuje společnost od takového rozkladu.

42. S hlubokou vděčností k Otci světel, od něhož sestupuje „všecko dání výborné a každý dar dokonalý“ (Jak. 1, 17), pozorujeme všude blaživé známky této duchovní obnovy, nikoliv pouze v tolika duších zvláště vyvolených, které v těchto posledních letech dostoupily vrcholu nejvyšší svatosti, a dále v tolika jiných, stále početnějších, které velkomyslně stoupají k téže zářivé metě, nýbrž i v novém rozkvětu zbožnosti, projevující se ve smýšlení i skutky, který pozorujeme ve všech vrstvách společnosti, i v nejvzdělanějších, jak jsme prohlásili ve svém posledním Motu proprio při novém uspořádání papežské akademie věd.⁹

43. Nemůžeme však popírat, že zbývá ještě veliká práce na této cestě duchovní obnovy. I v zemích katolických je ještě mnoho těch, kdo jsou katolíky skoro jen podle jména; mnoho těch, kteří sice s větší nebo menší věrností nejpodstatnější povinnosti náboženství, k němuž se chlubně hlásí, konají, kteří se

⁹ Pius XI., motu proprio *In multis solaciis*, 28. října 1936.

však nesnaží, aby je lépe poznali, aby si osvojili důkladnější a hlubší přesvědčení o něm, tím méně pak, aby zevnějšímu chování odpovídal vnitřní jas správného a čistého svědomí, které zná a plní všechny své povinnosti s myšlenkou na vševědoucího Boha. Víme, jak velice Božský Spasitel odsuzuje onu dutou a pokryteckou vnějškovost, On, který chtěl, aby se všichni klaněli Otci „v duchu a v pravdě“ (Jan 4, 23). Kdo nežije opravdu upřímně podle víry, kterou vyznává, nebude se moci dnes, kdy s takovou silou duje vichr boje a pronásledování, dlouho udržeti. Bude žalostně stržen touto novou potopou, která ohrožuje svět, a tak nejenom si sám připravuje svou vlastní záhubu, nýbrž uvede v posměch i křesťanské jméno.

Odpoutanost od pozemských statků.

44. A tu chceme, ctihodní bratří, zvláště vytknouti dva články učení Páně, které mají zvláštní význam pro současné poměry v lidstvu: odpoutanost od pozemských statků a přikázání lásky. „Blahoslavení chudí duchem“: to byla první slova, která vyšla z úst Božského Mistra při kázání na hoře (Mat. 5, 3). Toto poučení jest nutnější než kdykoli jindy právě v těchto dobách materialismu, prahnoucího po statcích a požitcích této země. Všichni křesťané, ať bohatí nebo chudí, mají stále zrak upírat k nebi, připomínajíce si, že „nemáme zde místa zůstávajícího, nýbrž vyhledáváme toho budoucího“ (k Žid. 13, 14). Bohatí nemají viděti svého štěstí ve věcech této země, ani vynakládati svých nejlepších sil na dosažení těchto statků. Ať se spíše pokládají toliko za jejich správce, kteří jsou si vědomi, že musejí skládati účty nejvyššímu Pánu, a ať považují své statky za drahocenné prostředky, které jim Bůh dal, aby jimi konali dobro; a ať neustávají rozdíletí přebytky mezi chudé, jak to přikazuje evangelium (srov. Luk. 11, 41). Jinak se na nich a jejich bohatství splní přísné

slovo sv. apoštola Jakuba: „Nuže, boháči, zaplaťte s kvílením nad bídami svými, které na vás přijdou. Bohatství vaše shnilo a roucha vaše prožrána jsou od molů. Zlato a stříbro vaše zrezavělo a rez jejich bude na svědectví proti vám a stráví jako oheň tělo vaše“ (Jak. 5, 1—3).

45. Avšak také chudí smějí sice podle zákonů lásky a spravedlnosti usilovati o potřebné statky a též o zlepšení svého postavení; mají však zůstatí „chudými duchem“ (Mat. 5, 3), ceníce výše duchovní statky, než statky a radosti pozemské. Ať dále pamatují, že se nikdy nepodaří, aby zmizely se světa bídy, bolesti a strasti, jimž jsou podrobeni i ti, kdo podle zevnějšku se zdají nejšťastnějšími. A proto všem je potřebná trpělivost, ta křesťanská trpělivost, která povznáší srdce k Božím zaslíbením věčného štěstí. „Nuže, bratří, vytrvejte trpělivě“ — zase mluvíme se sv. Jakobem — „až do příchodu Páně. Hle, rolník očekává drahocenného plodu zemského, jsa trpěliv, až obdrží plod raný i pozdní. Trpěliví buďte i vy, posilňte srdcí svých, neboť příchod Páně se přiblížil“ (Jak. 5, 7—8). Jenom tak se splní potěšující zaslíbení Páně: „Blahoslavení chudí!“ A není to marná útěcha a zaslíbení, jako sliby komunistův; jsou to slova života, jež obsahují v sobě nejvyšší skutečnost a jejichž pravdivost se plně projeví zde na zemi a pak ve věčné blaženosti. Opravdu, kolik chudých nalézá v těchto slovech a v očekávání království nebeského — které je již prohlášeno za jejich majetek: „Vaše je království Boží“ (Luk. 6, 20) — štěstí, kterého tak mnoho boháčů nenalézá ve svém bohatství, poněvadž jsou jím znaveni a stále dychtí po majetku ještě větším.

Křesťanská láska.

46. Ještě větší důležitost, jakožto lék proti zlu, o němž jednáme, a ještě bezprostředněji k jeho vyléčení směřuje přikázání lásky. Myslíme onu křesťanskou lásku, „trpělivou a dobrotivou“ (I. Kor. 13, 4),

kteřá chudých neponižuje a neuráží svou líčenou blahosklonností a povýšeností, onu lásku, která hned od počátků křesťanství získávala Kristu nejchudší mezi chudými, otroky. Proto děkujeme všem těm, kdož v díle milosrdenství — od konferencí sv. Vincence de Paul až po veliké novější organizace sociální péče — konají skutky tělesného a duchovního milosrdenství. Čím více budou dělníci a chudí lidé zakoušeti sami na sobě, co pro ně činí láska, oživená ctností Kristovou, tím více budou odkládati předsudek, že křesťanství ztratilo svou účinnost a že Církev stojí na straně těch, kdo vykořisťují jejich práci.

47. Když však vidíme na jedné straně množství nuzných, kteří jsou opravdu postiženi nejvyšší bídou, a to bez své viny, a na druhé straně vedle nich tolik lidí, kteří marnotratnický si dopřávají všech požitků a rozhazují ohromné obnosy na věci zcela neužitečné, pak musíme s bolestí uznati, že ani všichni řádně nezachovávají spravedlnosti, ani že nechápou, co žádá přikázání křesťanské lásky, aby si podle toho zařídili skutečný každodenní život. Proto je naším přáním, ctihodní bratři, aby stále více, slovem i písmem, bylo objasňováno toto Boží přikázání, drahocenný to odznak, jež zanechal Kristus svým pravým učedníkům, aby se jím lišili ode všech ostatních; ono přikázání, které nás učí v každém trpícím viděti samého Ježíše a ukládá nám, abychom milovali lidi jako své bratry, tedy tou láskou, jakou náš Spasitel miloval nás; to jest, abychom obětovali za ně třeba i své statky, a kdyby bylo třeba, i život. Ať všichni a často si rozvažují rozsudek, pro jedny plný blaha, pro druhé hrozný, jež pronese nejvyšší Soudce v den posledního soudu: „Pojďte, požehnaní Otce mého... neboť lačněl jsem a dali jste mi jísti; žíznul jsem a dali jste mi pítí... Vpravdě pravím vám: Pokud jste to učinili jednomu z nejmenších těchto bratří mých, mně jste učinili“ (Mat. 25, 34 až 40). Naopak: „Odejděte ode mne, zlořečení, do ohně věčného... neboť lačněl jsem, a nedali jste mi

jísti, žíznil jsem a nedali jste mi píti... Vpravdě pravím vám: Pokud jste to neučinili jednomu z nejmenších těchto, ani mně jste neučinili“ (Mat. 25, 41—45).

48. Abychom si tedy zajistili život věčný a abychom mohli účinně podporovati lidi potřebné, nevyhnutelně musíme se navrátiti ke skromnějšímu životu; musíme se zřici radovánek, často i nefestných, které nám vtíravě v takové hojnosti nabízí svět; musíme zapomenouti sami na sebe z lásky k bližnímu. Božská síla, která má v sobě moc obroditi lidi, se tají v onom „novém přikázání“ (jak je Ježíš nazval) křesťanské lásky (Jan 13, 34), jehož věrné zachovávání vleje v srdce vnitřní mír, kterého nezná svět, a účinně bude odpomáhati zlům, která trápí svět.

Povinnosti přísné spravedlnosti.

49. Ale láska nikdy nebude opravdovou láskou, nebude-li stále dbáti spravedlnosti. Apoštol učí, že, „kdo miluje bližního, naplnil zákon“, a udává důvod toho: „Poněvadž ‚Nesesmilníš‘, ‚Nezabiješ‘, ‚Nepokradeš‘ a je-li které přikázání jiné, zahrnuje se ve slově tomto: ‚Milovati budeš bližního svého jako sebe samého‘“ (Řím. 13, 8—9). Lze-li tedy, podle apoštola, všecky povinnosti uvést na jediné přikázání opravdové lásky, i takové, které jsou výrazem přísné spravedlnosti, jako nezabíjeti a nekrásti; pak láska, která zbavuje dělníka spravedlivé mzdy, není láskou, nýbrž jen bezcenným jménem a prázdnou skořápkou lásky. Ani není v pořádku, aby dělník přijímal jako almužnu to, co mu patří z důvodu spravedlnosti; ani se nesmí nikdo pokoušeti o to, aby se drobnými almužnami vymkl povinností, které ukládá spravedlnost. Láska i spravedlnost ukládají povinnosti, často vzhledem k téže věci, ale s různých hledisk; a dělníci plným právem — vždyť toho vyžaduje jejich důstojnost — bývají velmi citliví v rozlišování povinností, které jiní vůči nim mají.

50. Proto zvláště důrazně se obracíme na vás, křesťanští zaměstnavatelé a průmyslníci. Váš úkol je často velmi nesnadný, protože nesete tíživé dědic-tví bludů nespravedlivého hospodářského řádu, kte-rý zhoubně ovlivňoval již několik pokolení. Buďte si i Vy vědomi své odpovědnosti. Je, bohužel, prav-da, že jednání některých katolíků přispělo k tomu, že důvěra dělníků k náboženství Ježíše Krista byla otřesena. Nechtěli pochopiti, že křesťanská láska žá-dá uznání jistých práv, na která dělník má přísny nárok a která mu Církev zřejmě a výslovně uznala. Jak souditi o jednání takových katolických zaměst-navatelů, kteří si kdesi vynutili, že naše encyklika Quadragesimo anno ani nebyla čtena v kostelích jim podléhajících? Nebo oněch katolických průmyslníků, kteří až do dneška vystupovali jako nepřátelé děl-nického hnutí, které jsme my tolik doporučovali? A není toho litovati, že vlastnického práva, uznaného Církví, se mnohdy zneužívalo k tomu, aby dělník byl podveden o svou spravedlivou mzdu a o svá so-ciální práva?

Spravedlnost sociální.

51. Ale kromě spravedlnosti, zvané směnné, jest i sociální spravedlnost, a ta rovněž ukládá povin-nosti, jimž se nemohou vyhnouti ani zaměstnavate-lé, ani dělníci. A je právě zvláštním rysem sociální spravedlnosti, vymáhati na jednotlivcích všechno to, čeho je třeba pro obecné blaho. Ale jako v každém živém organismu není postaráno o celek, nedostane-li se všem jednotlivým částem a všem jednotlivým údům všeho toho, čeho potřebují, aby mohly vyko-návati svou funkci, zrovna tak nemůže býti řádně postaráno o sociální organismy a o blaho veškeré společnosti, nedá-li se jednotlivým jejich příslušní-kům, to jest lidem vybaveným důstojností osoby, vše-chno to, co musí každý míti pro svůj společenský úkol. Vyhoví-li se tedy potřebám spravedlnosti so-

ciální, pak stupňovaná činnost ve všem hospodářském životě, prováděná v klidu a v řádu, bude ovocem; a bude zároveň důkazem, jak je společenské těleso zdravé, podobně jako se zdraví lidského těla poznává z toho, je-li jeho činnost nerušená a současně plná a plodná.

52. Nemůže se však říci, že by se učinilo zadost sociální spravedlnosti, nemají-li dělníci svou osobní existenci a existenci svých rodin zajištěnu dostatečnou mzdou; není-li jim usnadněna příležitost získati si nějaký skrovný majetek, aby se tak předcházelo pohromě všeobecného pauperismu; nezavádějí-li se pro ně vhodná opatření soukromým a veřejným pojišťováním pro dobu jejich stáří, pro případ nemoci nebo nezaměstnanosti. Zkrátka, abychom opakovali, co jsme řekli ve své encyklice *Quadragesimo anno*: „Teprve tehdy bude míti hospodářsko-sociální život pevné základy a splní své úkoly, bude-li se dostávat celku i jednotlivcům všech statků, které mohou býti získány z bohatství přírodního a přírodními silami a technickou a sociální organizací hospodářského života; a těchto statků má býti tolik, aby se vyhovělo potřebám a slušným požadavkům stavovským a aby se lidem dopomáhalo k oné šťastnější životní úrovni, která — když se jen zachovává rozumná míra — ctnosti nejen neuškodí, nýbrž velmi ji podporuje.“¹⁰

53. Nejsou dále, jak se dnes stále častěji přihází v otázce mzdy, jednotlivci s to, aby zachovali spravedlnost, leda když všichni učiní dohodu, že ji budou zachovávat. To se děje pomocí organizací zaměstnavatelů, bez kterýchžto organizací je skoro nemožno předejiti konkurenčnímu boji, jenž bývá velikým nebezpečím pro práva dělnická. Proto jest povinností podnikatelů a zaměstnavatelů zakládati a k dalšímu rozvoji vésti takovéto organizace, které se stávají normálním prostředkem ke splnění spravedlnosti. — Ale také dělníci ať pamatují na své povin-

¹⁰ Pius XI. enc. *Quadragesimo anno* 15. května 1937.

nosti lásky a spravedlnosti k zaměstnavatelům, a ať jsou přesvědčeni, že tak lépe zabezpečí své vlastní zájmy.

54. Pozorujeme-li tedy tuhou vnitřní spojitost hospodářského života, pak — jak jsme již řekli v encyklice *Quadragesimo anno* — není možno, aby zavládly ve vztazích hospodářsko-společenských spravedlnost a láska, leda pomocí soustavy stavovských a mezistavovských zařízení na pevných křesťanských základech. Tato zařízení (říkávalo se jim: stavy) se budou musiti vybudovati různě, podle různých poměrů místních a podle potřeb doby.

STUDIUM A ROZŠÍŘENÍ SOCIÁLNÍ NAUKY CÍRKVE

55. Aby se tato sociální práce stala tím účinnější, k tomu je nezbytně nutné, aby se co nejvíce studovaly sociální problémy ve světle církevních příkazů; a aby se znalost sociálních zásad pod záštitou Boží autority, jak byla propůjčena Církvi, šířila v míře co nejrozsáhlejší. Neboť vykazovalo-li jednání katolíků na poli hospodářsko-sociálním nedostatky, to bylo často zaviněno tím, že si tito katolíci nevšímali učení papežů o takových otázkách. Proto je nanejvýš nutné, aby se ve všech vrstvách společnosti šířilo a zdokonalovalo stále lepší sociální vzdělání, podle různé vyspělosti rozumové u každého, a aby toto poznání sociální nauky Církve stále více pronikalo i do třídy dělnické. Závazné směrnice katolické Církve ať tak osvítil svým bezpečným světlem rozum lidí a tak ať pohnou jejich vůli, aby si podle nich správně zařídili život a plnili svatě a horlivě své sociální povinnosti. Neboť tak se budou všichni usilovně snažiti, aby ve svém křesťanském životě potírali vnitřní rozpor a nedůslednost, do nichž jsme si již tolikrát stěžovali; z této nedůslednosti plyne, že jsou i katolíci, kteří sice nesporně plní své povinnosti přísně náboženské, kteří však v poměru pracovním,

výrobním, vůbec ve své živnosti, v obchodu, veřejném úřadě jako by měli dvojí svědomí a žijí, bohužel, tak, že je to v křiklavém rozporu s jasnými předpisy spravedlnosti a křesťanské lásky. Takovýmto jednáním jsou na pohoršení pro duše kolísající a lidem nešlechetným dávají podnět k tomu, že pak opovrhují samotnou církví.

56. K této mravní obnově v duchu křesťanském může velmi napomáhati křesťanský tisk. Ten může a má rozmanitými způsoby a poutavě přispívati k tomu, aby se stále lépe poznávala sociální nauka církve; má dále přesně a obšírně informovati o činnosti nepřátel, má označovati obranné prostředky, které se jinde dobře osvědčily; má upozorňovati na chytřáctví a podvody, jimiž se podařilo komunistům podle jejich programu přivábiti k sobě lidi dobré vůle, a předkládati účelné pokyny.

JAK SE ZAJISTITI PROTI NÁSTRAHĀM KOMUNISMU

57. Touto věcí jsme se důkladně obírali již ve své promluvě 12. května minulého roku, avšak pokládáme za nutné, ctihodní bratří, abychom zvlášť důrazně znova obrátili na ni vaši pozornost. Na počátku se komunism projevil, jak byl, v celé své zlotřilosti; brzo však zpozoroval, že takovým způsobem si od sebe odpuzuje národy a proto změnil taktiku a usiloval přilákati davy rozmanitými nástrahami, utajuje své vlastní plány za myšlenky, které samy v sobě jsou dobré a vábné.

Tak na příklad vidouce všeobecnou touhu po míru, vůdcové komunismu předstírají, že jsou nejhorlivějšími stoupenci a šířiteli obecného hnutí pro světový mír; ale současně štvou do občanské a třídní války, která prolévá řeky krve; a cítíce, že jejich mír je na velmi slabém základě, uchylují se k neobmezenému zbrojení. Podobně pod různými jmény, která ani trochu neupomínají na komunism, zakládají spol-

ky a časopisy, které slouží jedině k tomu, aby se svými ideami pronikli do prostředí, do kterých by se jinak nedostali; ba snaží se mnohdy s nasazením všech sil a věrolomně pronikat i do sdružení katolických a náboženských. Rovněž se někdy stává, že nevzdávající se ani tečky svého programu, zvou katolíky, aby s nimi spolupracovali na poli tak zvaném humanitním a charitativním, navrhují mnohdy i plány, které jsou zcela ve shodě s křesťanským duchem a naukou Církve. Jinde dále zacházejí v přetvářce až tak daleko, že namlouvají národům, že v zemích, kde křesťanství zapustilo více kořeny, nebo kde je vyšší vzdělání, bude komunismus míti ráz jiný, umírněnější, že nebude brániti náboženskému ctění Boha a bude dbáti svobody svědomí. Jsou dokonce i lidé, kteří, dovolávající se jistých změn, v poslední době zavedených v sovětském zákonodárství, vyvozují z toho, že komunism začíná poněkud opouštěti svůj programový boj proti Bohu.

58. Nuže, ctihodní bratří, pracujte usilovně, ať se věřící nedají oklamati! Komunism je svou vnitřní podstatou zvrácený, a nelze připustiti, aby někdo, je-muž záleží na záchraně křesťanské a světské kultury, mu pomáhal v jakékoli věci. A kdyby někteří zbloudilci pracovali na vítězství komunismu ve svém státě, padnou mezi prvními jako oběti svého bludu a čím více vynikají starobylostí a velkolepostí své křesťanské kultury ty státy, do nichž se podařilo komunismu proniknouti, tím hroznějším ničitelem se tam ukáže nenávist „bezbožníků“.

MODLITBA A POKÁNÍ

59. Avšak „nebude-li Hospodin střežiti města, mar-ně bdí ten, kdo je hlídá“ (Žalm 126, 1). Proto jako poslední a nejmocnější prostředek doporučujeme vám, ctihodní bratří, abyste co nejúčinněji podporovali a prohlubovali ve svých diecésích ducha modlitby ve spojení s křesťanskou kajícíností.

Neboť když se apoštolé tázali Vykupitele, proč nemohli osvoboditi posedlého od zlého ducha, Pán odpověděl: „Takový ďábel se nevymítá leč modlitbou a postem“ (Mat. 17, 20). Rovněž zlo, které dnes trápí lidskou společnost, nebude moci býti přemoženo leda všeobecnou svatou křížovou výpravou modlitby a pokání; a doporučujeme snažně všem, zvláště rozjímavým řádům, mužským i ženským, aby zmnohonásobili své modlitby a své oběti, aby vyprosili s nebe pro Církev mohutnou pomoc v nynějších zápasech a mocnou přímluvu Neposkrvněné Panny, která, jako kdysi rozdítila hlavu starého hada, je vždy bezpečnou záštitou a nepřemožitelnou „pomocnicí křesťanů“.

ORGÁNY A POMOCNÍCI PŘI TOMTO SOCIÁLNÍM DÍLE CÍRKVE

KNĚŽI

60. Při světovém díle záchrany, jež jsme právě načrtli, a při používání záchranných prostředků, které jsme stručně naznačili, jsou služebníky a dělníky v prvé řadě kněží. Ty sám Ježíš Kristus vyvolil a ustanovil. Jim mocí zvláštního povolání, pod vedením biskupů a v synovské poslušnosti k Náměstku Kristovu na zemi, svěřena úloha nésti ve všech dodácích před lidstvem hořící pochodeň víry a současně vlévati věřícím stále onu nadpřirozenou naději, se kterou vždy Církev dobyla tolika vítězství, do kolika bojů pro Krista se dostala: „To jest vítězství, které přemáhá svět, víra naše“ (I. Jan, 5, 4).

61. Při tom zvláště připomínáme kněžím výzvu svého předchůdce Lva XIII., blahé paměti, aby šli k dělníku. My tuto výzvu bereme za svou a doplňujeme ji: „Jděte, zvláště k chudým dělníkům, a vůbec, jděte k chudým,“ jak to velí učení Ježíšovo a jeho Církev. Chudí vskutku jsou vydáni nejnebezpečnějším nástrahám agitátorů, kteří zneužívají jejich bíd, aby

v nich zanítli zástvist proti bohatým, a aby je popudili, by si sami vzali násilím všechno to, co, jak se jim zdá, jim nespravedlivě odpírání osud. Nejde-li kněz k dělníkům a k chudině, aby je zabezpečil před předsudky a bludnými teoriemi nebo je z těchto klamů vyvedl, pak se stanou snadnou kořistí hlasatelů komunismu.

62. Nepopíráme věru, že se mnoho udělalo v této věci do dnešní doby, zvláště po vydání encyklik *Reverentiarum* a *Quadragesimo anno*; a proto s otcovou radostí sledujeme zde horlivé snahy tolika biskupů a kněží, kteří vymýšlejí a zkoušejí, arci s patřičnou rozvážnou obezřetností, nové způsoby apoštolátu, které by lépe vyhovovaly moderním potřebám. Ale je známo, že ještě naprosto nestačí pro potřeby naší doby to, co bylo dosud v té věci uděláno. Když je vlast v nebezpečí, pak všechno, co není nezbytně nutné k životu nebo co přímo nesměhuje k obraně státu, ustupuje až do pozadí; podobně v našem případě každá jiná práce i když krásná a dobrá má ustoupiti živelné potřebě zachrániti základ křesťanské víry a křesťanské kultury. A proto kněží v jednotlivých farnostech, když udělali pro pravidelnou duchovní správu věřících tolik, kolik je to nutno, ať pak si největší část svých nejlepších sil a své činnosti vyhradí na to, aby znova získali Kristu a Církví masy dělnické a současně aby vnášeli ducha křesťanství do sdružení a do obcí, které jsou mu více odcizena. Naleznou potom jistě takoví kněží ve vrstvách lidových hojnost plodů své námahy, jakých ani sami netušili, a to jim bude náhradou za tvrdou práci prvního orání. Tak na příklad jsme viděli a vidíme v Římě a ve mnohých jiných hlavních městech, kde při vzniku nových kostelů ve čtvrtích na periferii se pohnáhlu tvoří horlivé farnosti a kde dochází k opravdovým zázrakům obrácení mezi obyvatelstvem, které dosud bylo náboženství nepřátelské jedině proto, že ho neznalo.

63. Avšak nejpůsobivějším prostředkem apoštolát-

ním mezi zástupy lidí chudých a prostých jest příklad kněze, příklad všech kněžských ctností, jak jsme je popsali ve své encyklice „Ad catholici sacerdotii“;¹¹ v našem pak případě zvláště je nutný zářivý příklad života Božího kněze, pokorného, chudého, nezištného, věrný to obraz Božského Mistra, jenž mohl prohlásiti s božskou upřímností: „Lišky mají doupat a ptáci nebeští hnízda, ale Syn člověka nemá, kde by hlavu sklonil“ (Mat. 8, 20). Denní zkušenost ukazuje, že kněz opravdu a evangelicky chudý a nezištný dělá divy dobra uprostřed křesťanského lidu, jako sv. Vincenc de Paul, farář Arský sv. Jan Kř. Vianney, sv. Josef B. Cottolengo, sv. Jan Bosko a nesčetní jiní; kdežto kněz lakotný, který ve všem hledá jen svůj zisk a výhody, jak jsme se zmínili v encyklice již uvedené, i když se nezřítí jako Jidáš do propasti zrady, bude při nejmenším prázdnou „mědí zvučící“ a neužitečným „zvonceм znějícím“ (I. Kor. 13, 1), a velmi často spíše překážkou než nástrojem milosti uprostřed lidu. A když světský nebo řeholní kněz z povinnosti svého úřadu musí spravovati pozemské statky, ať pamatuje, že musí nejen úzkostlivě zachovávat všecko to, co předpisuje láska a spravedlnost, nýbrž že se musí zvláště usilovně snažiti o to, aby byl pravým otcem chudiny.

KATOLICKÁ AKCE

64. Od kněžstva se obracíme se svým otcovským pozváním ke svým předrahým synům nekněžským, kteří bojují v řadách tak nám milé Katolické akce, kterou jsme prohlásili při jiné příležitosti (12. května 1936) za „zvláště prozřetelnostní pomocný prostředek“ pro práci Církve, tak nesnadnou za těchto poměrů. Vskutku Katolická akce je také apoštolátem sociálním, poněvadž se snaží šířiti Království Kristovo neotliko v jednotlivcích, nýbrž i v rodinách a ve společnosti. Má tedy především dbáti o to, aby se zvláště

¹¹ Pius XI., enc. Ad catholici sacerdotii, 20. prosince 1935.

ní pečlivostí vychovávala své členy a připravovala je na svaté boje Hospodinovy. Pro takovou výchovnou práci (arci ve všech dobách nezbytnou, ale ve dnešní době nezbytnou nevyhnutelně), která musí vždy předcházeti jako základ před přímou a skutečnou akcí, jistě dobře poslouží studijní kroužky, sociální týdny, dobře uspořádané kursy přednáškové a všechna ostatní zařízení hodící se k tomu, aby se poznalo řešení sociálních problémů ve smyslu křesťanském.

65. Pracovníci v Katolické akci, takto vhodně připravení a vyškolení, jistě budou prvními a bezprostředními apoštolů u svých druhů v práci a budou vzácnými pomocníky v díle kněží, vytrvale stále dále šíříce světlo pravdy a odpomáhající četným a velikým bídám tělesným i duchovním uprostřed společností, které se vzpírají proti horlivé činnosti sluhů Božích často z toho důvodu, že jsou proti nim naplněny tvrdošíjnými předsudky, nebo že v nich vládne veliká náboženská lhostejnost. Tito lidé pod vedením kněží vyznačujících se po této stránce zvláštní zkušeností, zmužile a velkomyslně budou pracovat nábožensky mezi dělnickým lidem; a na tom nám mnoho záleží, protože to pokládáme za nejvhodnější prostředek, aby se milovaní naši synové dělníci ubránili před nástrahami komunismu.

66. Vedle tohoto apoštolátu individuálního, který požehnaně a účinně uplatňuje svůj vliv na jednotlivce často cestou soukromou, jest úlohou členů Katolické akce propagovati v rozsáhlé míře slovem i skutkem učení obsažené ve veřejných dokumentech papežských, učení, které vede k vybudování křesťanské správy ve státě.

POMOCNÁ SDRUŽENÍ

67. Vedle Katolické akce se seskupují jiná sdružení, které jsme již označili jakožto její pomocníky. I tyto tak prospěšné organizace vybízíme s otcovskou láskou, aby se zasvětily velkému úkolu, o němž jed-

náme a jenž nyní předstihuje svou živelní důležitostí všechny ostatní úkoly.

ORGANISACE STAVOVSKÁ

68. Myslíme rovněž na organizace třídní: jako dělníků, zemědělců, inženýrů, lékařů, zaměstnavatelů, spisovatelů a jiné podobné; tedy organizace lidí (mužů i žen) se stejným vzděláním a tudíž již jaksi přirozeně spojených ve stejnorodé skupiny. Právě tyto skupiny mají důležité poslání, aby vnesly onen řád do společnosti, jež jsme měli na mysli při encyklice *Quadragesimo anno*, a aby tak rozšířily uznání království Kristova na různých polích kultury a práce.

69. Pokládal-li pak stát, vzhledem na změněné poměry v hospodářském a sociálním životě, za svou povinnost zasahovati podrobnými zákonodárnými ustanoveními do těchto zařízení, ano, dokonce je i řídit — při čemž ovšem se nesmí nešetřitě sahati na svobodu a na iniciativu soukromou — ani v takovém případě nesmějí se členové Katolické akce opovážiti, aby se stavěli stranou, nýbrž musejí bedlivě počítati s danými poměry a musejí — arci obezřetně — spolupracovati v tom směru, aby se otázky naší doby řešily podle zásad katolického učení, a ať pilně, loyálně a ochotně se účastňují činnosti v těchto institucích s tím úmyslem, aby vnášeli do nich křesťanského ducha, který je vždycky zdrojem řádu ve státě a bratrské spolupráce mezi občany.

VÝZVA KE KATOLICKÝM DĚLNÍKŮM

70. Slovo zvláště otcovské chtěli bychom pronést k našim drahým dělníkům, mladým i starým, kterým — snad v odměnu za jejich věrnost, mnohdy až hrdinskou, v těchto dobách tak nebezpečných — se dostalo velmi vznešeného a těžkého poslání. Pod vedením svých biskupů a svých kněží mají zpět přivést k Církvi a k Bohu samému ony ohromné řady svých

bratří v práci, kteří z hořké roztrpčenosti, že jejich význam byl nespravedlivě snižován nebo že se s nimi nejednalo s úctou, na kterou mají právo, vzdálili se od Boha. Katoličtí dělníci ať svým příkladem a svými slovy ukazují těmto svým zbloudilým bratřím, že Církev je něžnou matkou pro všechny ty, kdo do únavy pracují a kdo pod útrapami trpí a že se nikdy v minulosti nezpronevěřila ani v budoucnosti nezpronevěří své svaté mateřské povinnosti bránit své děti. Vyžaduje-li toto poslání, které oni mají splnit v dolech, v továrnách, na staveništích a vůbec kdekoli se pracuje, někdy velikých obětí, ať si vzpomenou, že Spasitel světa dal netoliko příklad práce, nýbrž i příklad oběti.

KATOLÍCI AŽ JSOU SVORNÍ!

71. Na všechny své děti, každé společenské třídy, každého národa, každé náboženské a laické skupiny v Církvi, obracíme se s novou a ještě důtklivější výzvou ke svornosti. Vícekrát již naše otcovské srdce bylo trpce zarmouceno rozpory mezi katolíky, rozpory, které vrhají do bratrovražedných zápasů syny téže matky Církve; rozpory, které bývají často maličerné ve svých příčinách, ale vždy osudné ve svých následcích. Tak býváme svědky, že lidé rozvratu, i když jich není mnoho, těžší z těchto nesvárů, rozdmýchávají je a nakonec se jim podaří jejich plán, aby se katolíci potírali navzájem. Po událostech posledních měsíců mělo by se zdáti naše napomenutí zbytečným. Opakujeme je však ještě jednou těm, kdo nepochopili nebo snad nechtějí chápati. Ti, kdo pracují, aby zvýšili rozpory mezi katolíky, berou na sebe strašnou odpovědnost před Bohem a před Církví.

VÝZVA KE VŠEM TĚM, KDO VĚŘÍ V BOHA

72. Avšak při tomto boji, jež rozpoutaly mocnosti temnoty, aby vyhladily z lidských duší i pouhý pojem

Boha, je nám blaživou nadějí, že kromě těch, kdo se s hrdostí hlásí ke křesťanství, vzbopí se k mohutnému odporu také všichni ti (a je to převážná většina lidstva), kdo ještě věří v Boha a klanějí se mu. Obnovujeme tedy výzvu, kterou jsme učinili před pěti roky ve své encyklice „Caritate Christi“, aby od lidstva bylo odvráceno veliké nebezpečí, které ohrožuje všechny. Neboť — tak jsme to řekli tehdy — jako „víra v Boha je neochvějným základem všeho sociálního řádu a vši odpovědnosti na zemi, a proto všichni ti, kdo nechtějí anarchie a teroru, mají se energicky přičiňovati, aby nepřátelé víry neuskutečnili plánů, jež s takovou silou a s takovou otevřeností ohlásili“.¹²

POVINNOSTI KŘEŠŤANSKÉHO STÁTU

Stát má podporovati Církev.

73. Vyložili jsme, ctihodní bratří, pozitivní úkol — a to po stránce teoretické i praktické — jež vzala na sebe Církev mocí svého vlastního poslání, svěceného jí Kristem, totiž budovati křesťanskou společnost a za našich dnů potírati a mařiti plány komunismu; a obrátili jsme se se svou výzvou ke všem a jednotlivým třídám společnosti.

Avšak při tomto díle má pozitivně s Církví spolupracovati také křesťanský stát, prostředky jemu vlastními, které však, i když jsou to prostředky vnější, přece jen slouží konec konců také duším.

74. Proto vlády států ať vynaloží veškerou úsilí na to, aby zabránily, by bezbožecká propaganda, otrřasající veškerými základy řádu, neprováděla svého zhoubného díla na jejich územích. Neboť nebude nic znamenati na světě autorita, nebude-li se opíratí o autoritu velebnosti Boží, a nebude pevnou přísaha, nepřisáhá-li se ve jménu Boha živého. Proto pokládáme za účelné opakovati zde to, co jsme často a s dů-

¹² Pius XI., enc. Caritate Christi, 3. května 1932.

razem řekli, zvláště ve své encyklice „Caritate Christi“: „Jak se může udržeti v platnosti jakákoli smlouva nebo jakou cenu může míti dohoda, kde chybí jakákoli záruka svědomí, kde padla veškerá víra v Boha, veškerá bázeň Boží? Když tato základna byla rozvrácena, padá s ní každý mravní zákon a pak není již prostředku, jímž by se mohlo zabrániti postupnému, ale nevyhnutelnému zhroucení národů, rodiny, státu, i samé lidské kultury.“

Zajištění obecného blaha.

75. Dále má stát se zvláštní pečlivostí budovati takové hmotné životní podmínky, bez kterých žádný stát, ani nejuspořádanější, se nemůže udržeti; a má opatřovati zaměstnání především otcům rodiny a mládeži. Za tím účelem ať správy států vybízejí zámožné vrstvy, aby vzhledem na naléhavé potřeby obecného blaha vzaly na sebe břemena, bez kterých lidské společnosti nelze zachrániti, a bez kterých by to nakonec dobře nedopadlo ani s vlastníky samými. Nezbytná pak opatření státu musejí býti taková, aby postihla opravdu ty, kdo oplývají majetkem a ještě stále jej rozmnožují na velikou škodu bližních.

Obezřetná a střízlivá státní správa.

76. Stát sám, jsa si pamětliv své odpovědnosti před Bohem a před společností, ať obezřetnou a střízlivou správou jest příkladem pro všechny ostatní. Dnes více než kdykoli jindy vyžaduje velmi těžká světová krise, aby ti, kdo rozhodují o ohromných fondech, které jsou plodem potu a práce milionů občanů, měli stále před očima jen obecné blaho a aby pořád sledovali jeho co možno největší rozkvět. I představitelé státu a všichni úředníci vyšší i nižší ať plní z poslušnosti ke svědomí věrně a nezištně své povinnosti, majíce skvělý příklad ve vynikajících lidech z doby minulé i přítomné, kteří v neúnavné práci obětovali vše-

cek svůj život pro blaho vlasti. Ve styku pak států mezi sebou ať jsou úsilovně odstraňovány ony umělé překážky hospodářského života, které vyplývají ze smýšlení podezřívání a nenávisti, když přece všichni národové země tvoří jedinou rodinu Boží.

Ať se ponechá Církvi svoboda.

77. Při tom však ať státy ponechávají Církvi plnou svobodu, aby mohla splniti své Bohem svěřené poslání spásy duší, a aby tak již tím mocně přispěla k záchraně národů z přítomné strašné trýzně. Dnes na všech stranách se úzkostlivě volá po mravních a duchovních silách; a právem, protože zlo, jež má býti potřeno, jest především — pozorujeme-li je v jeho prvním zdroji — zlem povahy duchovní; zkažené názory jsou oním zdrojem, z něhož se železnou nutností pramení žalostné a bezbožné obludnosti komunismu. Nuže, mezi mravními a náboženskými silami vyniká nesporně katolická církev; a proto již i samo blaho lidstva vyžaduje, aby se nedělalы překážky její činnosti.

78. Jedná-li se jinak a tvrdí-li se současně, že se dosáhne tohoto cíle čistě hospodářskými a politickými prostředky, pak nesporně upadají státy do nebezpečného bludu. Neboť když se náboženství vylučuje ze školy, z výchovy mládeže, z veřejného života, když se vydávají v posměch kněžší a posvátné církevní obřady, nepodporuje se tak onen materialism, z něhož vyvěrá komunism? Ani mocenské prostředky, byť sebe lépe organisované, ani pozemské ideály, byť sebevětší a sebeušlechtilejší, nejsou s to, aby zvládly hnutí, jehož kořenem jest právě přeceňování statků pozemských.

79. Avšak kojíme se důvěrou, že ti, kdo řídí osudy národů, byť jen poněkud si byli vědomi onoho krajního nebezpečí, které dnes ohrožuje všechny národy, budou víc a více cítiti nejvyšší povinnost a nedělati Církvi překážek, když plní své poslání; a to tím více,

že plníc je — ač má vlastním účelem dopomoci člověku ke štěstí věčnému — neoddělitelně pracuje také o blaho pozemské a přispívá k jeho rozkvětu.

OTCOVSKÁ VÝZVA KE ZBLOUDILÝM

80. Nemůžeme však ukončiti tohoto okružního listu, abychom nepronесли slovo povzbuzení zrovna i k těm svým synům, kteří jsou již zachvácení nebo skoro zachvácení zlem komunismu. Vybízíme je živě, aby poslechli hlasu Otce, který je miluje; a prosíme vroucně Pána, aby je osvětil, aby je odvedl od srážné cesty, která je prudce strhuje do politováníhodné zkázy, a aby i oni poznali, že jediným zachráncem jest Ježíš Kristus, náš Pán: „Neboť není jiného jména pod nebem daného lidem, v němž bychom měli spasení býti.“ (Skutky apoš. 4, 12.)

ZÁVĚR

SV. JOSEF VZOREM A PATRONEM

81. A konečně abychom urychlili tolik všemi kýžený „mír Kristův v Království Kristově“,¹³ stavíme velikou akci katolické Církve proti světovému bezbožeckému komunismu pod záštitu mocného Ochránce Církve sv. Josefa. Vždyť ten patřil ke třídě dělnické a zakusil tíži chudoby za sebe i za sv. Rodinu, jíž byl bdělou a oddanou hlavou; jemu bylo svěřeno Božské Dítě, když Herodes vysílal proti Němu své vrahy. Svým životem nejvěrnějšího plnění každodenních povinností zanechal příklad všem těm, kdo si musejí vydělávati chleba prací svých rukou a zasloužil si jména „Spravedlivý“, jsa živým příkladem oné křesťanské spravedlnosti, která má ovládati sociální život.

82. My tedy, očima víry patříce k výšinám, vidíme
13 Sr. Pius XI., enc. *Ubi arcano*, 23. prosince 1922.

nová nebesa a novou zemi, o nichž mluví první náš předchůdce, sv. Petr.¹⁴

Kdežto sliby falešných proroků na této pomíjející zemi hasnou v krvi a v slzách, jako s nebe zaznívá k nám líbezně velké apokalyptické proroctví Spasitele světa: „Ejhle, já novými činím všechny věci“ (Apok. 21, 5).

Nezbývá nám, ctihodní bratří, než abychom pozvedli svých otcovských rukou a svolali apoštolské požehnání na Vás, na Vaše kněžstvo a lid, na veškerou velikou rodinu katolickou.

Dáno v Římě u sv. Petra, ve svátek sv. Josefa, Ochránce obecné Církve, 19. března 1937, v 16. roce našeho pontifikátu.

PIUS XI.

14 II. list sv. Petra 3, 13; sr. Isaiáš 65, 17; 66, 22; Apok. 21, 1.

II.

ENCYKLIKA

S PALČIVOU STAROSTÍ

O postavení katolické církve v Německu

S palčivou starostí a se stoupajícím úžasem pozorujeme od delší doby utrpení Církve, vzrůstající útlak vyznavačů a vyznavaček, kteří ve smýšlení i v jednání zůstávají věrni — a to v zemi a v národě, jemuž kdysi přinesl sv. Bonifác světlo a radostné poselství o Kristu a o Říši Boží.

Tato naše starost se nezměnila zprávami, které nám podle pravdy a povinnosti podali zástupci nejdůstojnějšího episkopátu při své návštěvě u nás, když nemoc nás poutala na lůžko. Řekli nám mnoho radostného a povznášejícího z vyznavačského boje svých věřících; a při vši lásce k národu a vlasti a při vši snaze, aby jejich úsudek byl plně pravdivý, nemohli mlčením pominouti ani nekonečně mnoho zjevů trpkých a zlých. Když jsme vyslechli jejich vývody, směli jsme s vroucí vděčností k Bohu říci s apoštolem lásky: „Nemám větší radosti, než když slyším, že moje děti žijí v pravdě“ (III. Janův 4). Otevřenost, jaké vyžaduje náš odpovědný apoštolský úřad, a pevná vůle předvésti před oči Vám a celému křesťanskému světu skutečnost v její veškeré vážnosti, ukládají nám však také, abychom připojili: Větší starosti, trpčícího pastýřského hoře nemáme, než když slyšíme: mnozí opouštějí cestu pravdy (srov. II. Petrův 2, 2).

1. KONKORDÁT S ŘÍŠÍ

Když jsme, ctihodní bratří, v létě 1933 na podnět říšské vlády dali zahájit jednání o konkordát, navazující na dřívější návrh, již leta starý, a když jsme dali ukončit toto jednání ke spokojenosti Vás všech slavnostní dohodou, tehdy vedla nás povinná péče o svobodu náboženské práce Církve v Německu a o spásu duší jí svěřených — současně však i upřímné přání, abychom prokázali důležitou službu pokojnému dalšímu rozvoji a blahu německého národa.

Přes mnohé vážné námitky rozhodli jsme se tehdy s těžkým srdcem neodepřítí svůj souhlas. Chtěli jsme své věrné syny a dcery v Německu, pokud je to jen člověku možno, ušetřit kritických situací a utrpení, které jinak s jistotou bylo očekávat za tehdejších poměrů. Chtěli jsme všem dokázat skutkem, že, hledající jedině Krista a to, co je Kristovo, nikomu neodpíráme ruky míru Matky Církve, kdo ji sám od sebe neodstrčí.

Nepřinesl-li strom míru, od nás s čistým úmyslem v německou půdu zasazený, těch plodů, po nichž jsme v zájmu vašeho národa toužili, pak nikdo na širém světě, kdo má oči, aby viděl, a uši, aby slyšel, nebude dnes moci tvrditi, že vina jest na straně Církve a její hlavy. Jasně události posledních let zřetelně ukazují, kde je vina. Odhalují pletichy, které hned od počátku neznaly jiného cíle, než jenom boj až do zničení. Do brázd, do kterých my jsme se snažili zaseti símě upřímného míru, zasévali jiní — jako „člověk nepřítel“ z Písma sv. (Matouš 13, 25) — símě plevele: nedůvěru, nesvár, nenávisť, očerňování tajné a otevřené, z tisíce zdrojů živěné a všemi prostředky pracující zásadní nepřítelství proti Kristu a Jeho Církvi. Na ně a jenom na ně a na jejich tiché i hlasité ochránce padá odpovědnost za to, že místo duhy míru na obzoru Německa je viděti bouřná oblaka rozkladných náboženských bojů.

Neúnavně jsme upozorňovali, ctihodní bratří, od-

povědné ředitele osudů Vaší země na následky, které se nutně musily dostaviti, když se trpěly nebo dokonce podporovaly takové proudy. Všechno jsme učinili, abychom svatost slavnostně daného slova, nezrušitelnost dobrovolně převzatých povinností hájili proti teoriím a praktikám, které musily — v případě, že by byly schváleny úředně — nutně ubíti veškerou důvěru a znehodnotiti — i pro budoucnost — každé dané slovo. Až jednou přijde čas, abychom otevřeně před očima světa ukázali své námahy, pak všichni lidé dobrého smýšlení zvědí, kde mají hledati zachovatele míru a kde rušitele. Každý, kdo si uchoval aspoň jiskerku citu pro pravdu a jehož srdce si uchovalo aspoň stín citu pro spravedlnost, musí potom připustiti, že v těchto těžkých a na události bohatých letech doby pokonkordátní každé naše slovo a každý náš čin byl diktován věrností k smlouvě. Nutně však zjistí s úžasem a vnitřním odporem, jak na druhé straně překrucování smluv, obcházení smluv, olupování smluv o vnitřní obsah a konečně více nebo méně veřejné porušování smluv se stalo nepsaným zákonem jednání.

Že jsme přesto projevovali umírněnost, to se nestalo z vypočítavých ohledů na pozemskou užitečnost nebo dokonce z nečestné slabosti, nýbrž toliko proto, že jsme s plevelem nechtěli vytrhati snad vzácné byliny; proto, abychom nesoudili veřejně dřívě, až když lidé plně dozrají, aby uznali nevyhnutelnost tohoto soudu; protože jsme se rozhodli, že neproneseme konečného obvinění z nevěrnosti ke smlouvě, až když železná mluva skutečnosti roztrhne slupku, do níž soustavná utajování pravých úmyslů uměla a umí zahalovati útok proti Církvi. Také dnes ještě, kdy otevřený boj proti konkordátem zajištěné církevní škole a kdy znemožněná svoboda hlasování pro ty katolické činitele, kteří jsou oprávněni k výchově, jsou příznačné pro strašnou vážnost situace a pro bezpříkladné útrapy svědomí věřících křesťanů, a to na jednom z nejdůležitějších oborů

náboženského života — i dnes radí nám otcovská starost o spásu duší, abychom přece ještě použili i nepatrných dosud zbylých vyhlídek na návrat k věrnosti smluvní a k dorozumění, za něž by bylo možno nésti odpovědnost. Vyhovujíce prosbám nejdůstojnějšího episkopátu, budeme i nadále u vládců Vašeho národa obhájci práva, proti němuž se hřeší, a poslouchajíce toliko hlasu svého svědomí a svého pastýřského poslání — bez ohledu na okamžitý úspěch nebo neúspěch — budeme se stavěti na odpor smýšlení, které se snaží písemně zaručené právo rdousiti zjevným nebo zakrytým násilím.

Účel nynějšího listu je však, ctihodní bratří, jiný. Jako jste nás v naší nemoci laskavě navštívili Vy, tak se dnes obracíme my na Vás a skrze Vás na katolické věřící v Německu, k nimž — jako ke všem trpícím a sklíčeným dětem — společný Otec pocituje zvláštní lásku. V této hodině, kdy jejich víra v ohni strastí a zakrytého a otevřeného pronásledování je jako ryzí zlato podrobena zkoušce, kdy jsou obklíčení tisícerymi způsoby organisované náboženské nesvobody, kdy těžce strádají pod skutečností, že se jim odpírá poctivá informace o událostech a možnost normální obrany, mají dvojnásob právo na slovo pravdy a duševní posily od toho, jehož prvému předchůdci platilo obsahu plné slovo Spasitelovo: „Prosil jsem za tebe, aby nezakolísala víra tvá; a ty zase posiluj své bratří“ (Lukáš 22, 32).

2. ČISTÁ VÍRA V BOHA

Dávejte pozor, ctihodní bratří, aby především víra v Boha, prvý to a nenahraditelný základ každého náboženství, zůstala v německých zemích čistá a nezfalšovaná. Věřícím v Boha není již každý, kdo slova Bůh řečnický používá, nýbrž jen ten, kdo s tímto vznešeným slovem spojuje pravý a důstojný pojem Boha.

Kdo v panteistické mlhovitosti ztotožňuje Boha

s vesmírem, Boha ve světě zesvětštuje, svět v Bohu zbožšťuje, nepatří k věřícím v Boha.

Kdo podle domnělých starogermánsko-předkřesťanských představ staví ponurý neosobní osud na místo osobního Boha, popírá Boží moudrost a prozřetelnost, „která mocně a dobrotivě na světě vládne od končin do končin“ (Moudrost 8, 1) a všechno řídí k dobrému konci. Takový člověk nemá práva se počítati k věřícím v Boha.

Kdo rasu nebo národ nebo stát nebo státní formu nebo nositele státní moci nebo jiné hodnoty společenského života, které v rámci pozemského řádu zaujímají důležité a ctihodné postavení, vytrhává z této jejich pozemské stupnice hodnot, činí z nich nejvyšší normu všech, i náboženských, hodnot a modloslužebnický je zbožňuje — ten převrací a falšuje Bohem vytvořený a Bohem nařízený řád. Takový má daleko k pravé víře v Boha a k chápání života, které by bylo v souhlase s touto věrou.

Dávejte pozor, ctihodní bratři, na zlořád, který se stále častěji vyskytuje v řečích i v tisku, že se totiž třikrát svatého jména Božského používá jako prázdné etikety pro jakékoli libovolné výmysly lidského hledání a toužení. Působte na své věřící, aby bděle odmítali takové matení, jak toho zasluhuje. Náš Bůh jest osobní, nadlidský, všemohoucí, nekonečně dokonalý Bůh, jeden ve třech osobách, trojosobní v jednotě Boží podstaty, Tvůrce všeho stvořeného, Pán a Král a poslední Dokonatel dějin světa, který vedle sebe netrpí a ani nemůže trpěti jiných bohů.

Tento Bůh dal v suverenní formulaci své desatero přikázání. Desatero platí pro všechny časy a místa, země a rasy. Jako svítí Boží slunce nade vším, co má lidskou tvář, tak ani jeho zákon nezná předností a výjimek. Vládnoucí a ovládaní, korunovaní a nekorunovaní, vysocí a nízcí, bohatí a chudí podléhají stejně Jeho slovu. Z totality Jeho Stvořitelských práv vyplývá podstatně totalita jeho práva na poslušnost vůči jednotlivcům a vůči všem společ-

nostem. Toto právo na poslušnost se vztahuje na všechny životní obory, v nichž mravní otázky vyžadují souhlasu se zákonem Božím a tudíž vřazení proměnlivých lidských příkazů do soustavy neproměnlivých příkazů Božích.

Jenom povrchní duchové mohou propadnouti bludu, aby mluvili o národním Bohu a národním náboženství, mohou činiti šílený pokus, aby Boha, Stvořitele všeho světa, Krále a Zákonodárce všech národů, před Jehož velikostí jsou národy nepatrné jako krůpěj na okovu (Isaiáš 40, 15), chtěli vtěsnati v hranice jediného národa, jediné rasy téže krve.

Biskupové Církve Kristovy, ustanovení „pro ty záležitosti, které se vztahují k Bohu“ (k Židům 5, 1), ať bdí nad tím, aby se mezi věřícími neujímaly takové zhoubné bludy, za nimiž v patách chodívají ještě zhoubnější praktiky. Svatou povinností jejich úřadu jest, učiniti vše, co je v jejich silách, aby příkázání Boží jakožto závazný základ mravního spořádaného soukromého a veřejného života byla ve vážnosti a by se podle nich žilo; aby výsostná práva Boha, Jeho jméno a Jeho slovo nebylo zneuctíváno (k Titovi 2, 5); aby rouhání proti Bohu — slovem, písmem, obrazem, někdy četné jako písek u moře — bylo umlčeno; aby před vzpurným promethejským duchem těch, kdo Boha popírají, Jemu se posmívají, Ho nenávidí, nikdy neumdlévala smírná modlitba věřících, která jako kadidlový dým hodinu jak hodinu stoupá k Nejvyššímu a zdržuje Jeho trestající ruku.

Děkujeme Vám, ctihodní bratří, Vaším kněžím a všem věřícím, kteří plnili a plní svou křesťanskou povinnost, hájíce velebná práva Boží proti novopohanství, které prahne po útoku, a je, bohužel, narmoze podporováno s vlivné strany. Tento dík je dvojnásob vroucí a je spojen s uznalým obdivem pro ty, kteří při plnění těchto povinností směli pro Boha na sebe vzítí pozemské oběti a pozemské utrpení.

3. ČISTÁ VÍRA V KRISTA

Víra v Boha se trvale nezachová čistou a nefalšovanou, neopírá-li se o víru v Krista. „Nikdo nezná Syna, leč Otec, a nikdo nezná Otce, leč Syn, a komu by chtěl Syn zjevití“ (Matouš 11, 27). „To jest život věčný, aby poznali Tebe, jediného pravého Boho, a toho, jehož jsi poslal, Ježíše Krista“ (Jan 17, 3). Nikdo tedy nesmí říci: Já v Boha věřím, to mně z náboženství stačí. Slovo Páně nemá místa pro takové vytáčky: „Kdo popírá Syna, nemá ani Otce; kdo vyznává Syna, má také Otce“ (I. Janův 2, 23).

V Ježíši Kristu, vtěleném Synu Božím, ukázala se plnost Božího zjevení. „Druhdy Bůh na mnohokrátě a mnoha způsoby mluvil k otcům našim skrze proroky, v těchto však dnech doby poslední mluvil k nám skrze Syna svého“ (k Židům 1, 1). Svaté knihy starozákonní jsou zcela slovem Božím, organickou součástí Jeho zjevení. Je přiměřeno stupňovitému rozvoji zjevení, že spočívá na nich ještě šero doby, která je přípravou na plný slunný den vykoupení. Jak to u knih dějin a zákona jinak není možné, jsou ve mnohých jednotlivostech zrcadlem, v němž jsou obrazy lidské nedokonalosti, slabosti a hříchu. Je v nich nekonečně mnoho vznešeného a ušlechtilého; ale vyprávějí také o vnějškovosti a zesvětštění, které vždy znova propukovaly u starozákonního národa, jenž byl nositelem zjevení a zaslíbení Božích. Pro každé však oko, nezaslepené předsudkem a vášní, z lidských chyb, o nichž biblické dějiny vyprávějí, proráží tím jasněji Boží světlo spasného vedení, triumfujícího nakonec nade všemi chybami a hříchem. Právě na takovém často ponurém pozadí, vyrůstá pedagogika věčné spásy v perspektivy, které současně ukazují cestu, vystřihají, plní hrůzou, povznášejí, oblažují. Jenom slepota a pýcha mohou zavíratí své oko před spasně výchovnými poklady, jež v sobě ukrývá Starý zákon. Kdo biblické dějiny a poučnou moudrost Starého zákona chce vypuditi

z kostela a ze školy, ten se rouhá slovu Božímu, rouhá se výkupnému plánu Všemohoucího, činí úzkoprsé a omezené lidské myšlení soudcem nad Božím dějinným plánem. Popírá víru ve skutečného vtěleného Krista, který přijal lidskou přirozenost z národa, který Jej měl přibítí na kříž. Stojí bez porozumění před světovým dramatem Syna Božího, který proti zločinu svých ukřižovatelů postavil velebněžský Boží čin vykupitelské smrti, a tím způsobil, že Starý zákon nalezl v Novém své vyplnění, své zakončení, své převýšení.

Vyvrcholení zjevení, jehož se dosáhlo v evangeliu Ježíše Krista, je konečné, je závazné pro vždy. Toto zjevení vylučuje jakékoli lidské dodatky; a dokonce již nepřipouští, aby bylo nahrazeno nebo vystřídáno samovolnými „zjeveními“, které někteří mluvkové dnešní chtějí vyvozovati z tak zvaného mythu o krvi a rase. Od té chvíle, co Kristus Pomazaný dokonil dílo vykoupení, zlomil vládu hříchu a nám zasloužil milost, abychom se stali dítkami Božími — od té chvíle není jiného jména pod nebem lidem daného, skrze něž by mohli býti spaseni, leč jen jméno Ježíš (Skutky apošt. 4, 12). Žádný člověk, i kdyby v něm bylo vtěleno všecko vědění, všecka dovednost, všecka zevnější moc světa, nemůže položit jiného základu než ten, jež již Kristus položil (I. ke Korintským 3, 11). Kdo svatokrádežně, zneuznáváje propastné rozdíly mezi Bohem a tvorem, mezi Bohočlověkem a dítkami lidskými se opovází stavěti kteréhokoli smrtelného člověka, a kdyby to byl třeba největší velikán všech dob, vedle Krista, nebo dokonce nad Něho a proti Němu, ten musí mlčet, když se mu řekne, že je prorokem bláhovým, o němž platí hrozné slovo Písma: „Ten, jenž na nebesích sídlí, směje se jim“ (Žalm 2, 4).

4. ČISTÁ VÍRA V CÍRKEV

Víra v Krista se neuchová v čistotě a nefalšovanosti, neopírá-li se o víru v Církev, která jest „slou-

pem a základem pravdy“ (I. k Timotheovi 3, 15), a není-li jí chráněna. Kristus sám, Bůh blahoslavený na věky, postavil tento sloup víry. Jeho příkaz, abychom poslouchali Církve (Matouš 19, 17), abychom ve slovech a přikazech Církve slyšeli Jeho vlastní slova a příkazy (Lukáš 10, 16), platí pro lidi všech časů a zemí. Spasitelem založená Církev jest jedna — pro všechny národy a kmeny. Pod její kopulovitou stavbou, která se klene jako Boží obloha nade vší zemí, jest místo a domov pro všechny národy a jazyky, jest dostatečný prostor, kde se mohou rozvinouti všechny od Boha Stvořitele a Vykupitele v jednotlivce a v národy vložené zvláštní vlastnosti, přednosti, úkoly a povolání. Mateřské srdce Církve je dostatečně veliké, aby v takovém (Božím úmyslům odpovídajícím) rozvoji těchto zvláštností a svérázných darů spíše vidělo bohatství rozmanitosti, než nebezpečí roztržek. Raduje se z duchovní výše jednotlivců a národů. Vidí v jejich ušlechtilých výkonech s mateřskou radostí a mateřskou pýchou ovoce výchovy a pokroky, kterým žehná a které podporuje, když jen to může podle pravdy učiniti. Ví však také, že této svobodě určil meze velebným příkazem Bůh, který chtěl a založil tuto Církev tak, aby ve všem podstatném tvořila nerozdílnou jednotu. Kdo sahá na tuto jednotu a nedělitelnost, bere nevěstě Kristově jeden z drahokamů, jimiž ji korunoval Bůh sám. Přenechává její božskou stavbu, spočívající na věčných základech, k přezkoušení a k přestavbě stavitelům, kterým nebeský Otec nedal stavitelské pravomoci.

Božské poslání Církve, která působí mezi lidmi a musí působiti prostřednictvím lidí, může býti bolestně zatemněno lidskými nedokonalostmi, které v jistých dobách vždy znova bují jako plevel mezi pšenicí Říše Boží. Kdo zná slovo Spasitelovo o pohoršeních a pohoršovatelích, ví, jak Církev a každý jednotlivec má souditi o tom, co hřích byl a co hřích jest. Kdo však při těchto odsouzení hodných rozporech mezi

věrou a životem, mezi slovem a jednáním, zevnějším chováním a vnitřním smýšlením jednotlivců — a kdyby jich bylo i mnoho — zapomíná nebo dokonce úmyslně zamlčuje nezměrné upřímné usilování o ctnost, nezměrnou obětavost, bratrskou lásku, heroickou snahu po svatosti, ten projevuje politování hodnou slepotu a nespravedlivost. Když se pak dokonce ukáže, že na ono tvrdé měřítko, podle kterého měří nenáviděné Církvi, okamžitě zapomíná, když se jedná o společnosti jiné, které mu stojí z citových nebo zájmových důvodů blízko, pak se svým prý uraženým citem pro čistotu se velmi podobá těm, kteří podle řízného slova Páně o třísce v oku bratrově nevidí klády ve svém vlastním oku. Avšak i když je pravda, že není čistý úmysl těch, kdo si dělají z vyhledávání lidských chyb v Církvi zrovna povolání nebo dokonce nízký obchod; i když je dále pravda, že v Bohu spočívající moc nositele církevního úřadu není závislá na jeho lidské a mravní výši; tož přece žádná doba, žádný jednotlivec, žádná společnost není sprostěna povinnosti poctivě si zpytovat svědomí, neúprosně odkládati chyby, pronikavě se zdokonalovati ve smýšlení i jednání. Ve své encyklice o kněžství, v okružníku o Katolické akci důrazně jsme zapřisáhli a upozorňovali na svatou povinnost všech údů Církve a především všech příslušníků stavu kněžského a řeholního a laického apoštolátu, uvésti v soulad víru a jednání, jak to ukládá zákon Boží, jak to s neúnavným zdůrazňováním žádá Církev. A také dnes opakujeme s hlubokou opravdovostí: Nestačí jenom k Církvi Kristově náležeti. Musíme býti i živým údem Církve — v duchu a pravdě. A to jsou jen ti, kdo žijí v milosti Boží a kdo nepřetržitě chodí i v Jeho přítomnosti — v nevinnosti nebo v upřímném a činném pokání. Když apoštol národů, „nádobu vyvolená“, své tělo trestal a umrtvoval, aby snad, kázav jiným, sám nebyl zavržen (I. ke Korinským 9, 27), zbývá pak pro ostatní, v jejichž rukou jest ochrana a šíření

Říše Boží, nějaká jiná cesta než nejvnitřnější spojení apoštolátu a sebeposvěcení? Jen tím se ukazuje dnešnímu lidstvu a především protivníkům Církve, že sůl země nezvětrala a že kvas křesťanství neztratil síly, nýbrž že chtějí a dovedou lidem dneška — zachváceným pochybnostmi a bludem, vlažností a duchovní bezradností, náboženskou znechuceností a odcizením se Bohu — přinášeti duševní obnovu a zmlazení, jichž — ať to již přiznají nebo ne — potřebují více než kdykoli jindy. Křesťanská obec, která ve všech svých údech jde v sebe, která odmítá každou vnějškovost a svěťáckost, která vážně bere příkazy Boží a církevní, která se osvědčuje v lásce k Bohu a v lásce k bližnímu — tato křesťanská obec může a musí býti vzorem a vůdcem pro svět, který jest až do své nejvnitřnější podstaty chorý a potřebuje opory a vedení. Jinak se dostaví nevýslovné neštěstí a jakoukoli představu převyšující úpadek.

Každá pravá a trvalá reforma vycházela konec konců od svatyně; od lidí, kteří byli zaníceni a puzeni láskou k Bohu a bližnímu. Byla u nich velkodušná ochota uposlechnouti každého zavolání Božího a uskutečniti je především na sobě samých; a tak v pokoře a s vnitřní jistotou vyrůstali z povolaných ve svítlny a v obnovitele své doby. Kde reformní horlivost se nezrodila v čistém lůně osobní ryzosti, nýbrž byla výrazem a výbuchem vášnivých záchvatů, ta spíše mátlá než vnášela světlo; spíše bourala než stavěla; stala se nezřídka východiskem pro bludné cesty, které byly ještě osudnější než škody, jichž náprava se zamýšlela nebo předstírala. Jistě, Duch Boží vane, kde chce (Jan 3, 8). Může si i z kamenů vytvořiti pomocníky svých úmyslů (Matouš 3, 9; Lukáš 3, 8). Volí si nástroje své vůle podle plánů svých a nikoli podle plánů lidských. Avšak Ten, Jenž založil Církev a za bouře svatodušní vyvolal ji v život, Ten neruší základní struktury spasné instituce, Jím samým chtěné. Kdo je puzen Duchem Božím, má sám od sebe patřičnou vnitřní a vnější úctu k Cír-

kvi, která jest ušlechtilým plodem na stromě kříže, letnicovým darem Ducha Božího světu, potřebujícím vedení.

Ve Vašich krajinách, ctihodní bratří, se stále hlasitěji a v celém sboru ozývají hlasy, vyzývající k vystoupení z Církve. Mezi mluvčími jsou mnohdy takoví, kteří svým úředním postavením hledí buditi dojem, jako by toto vystoupení z Církve a s tím spojená věrolomnost ke Kristu Králi bylo zvláště přesvědčivou a záslužnou formou vyznání věrnosti k dnešnímu státu. Zakuklenými a viditelnými násilnými opatřeními, zastrašováním, vyhrožováním hospodářskými, stavovskými, občanskými a jinými škodami dělá se na náboženskou věrnost katolíků a zvláště jistých tříd katolických úředníků nátlak, který je zrovna tak protiprávní, jako lidsky nedůstojný. Veškeren náš otcovský soucit a nejhlubší soustrast doprovází ty, kdo musejí svou věrnost ke Kristu platiti tak draze. Avšak — tu se došlo k bodu, kde běží o statky poslední a nejvyšší, o záchranu nebo o záhubu, a kde tudíž pro věřícího cesta hrdinské statečnosti je jedinou cestou spásy. Když k němu přistoupí pokušitel nebo utiskovatel s jidášským návrhem vystoupiti z Církve, pak smí se proti němu ohraditi jedině — i za cenu těžkých pozemských obětí — slovem Spasitelovým: „Odejdi ode mne, satane, neboť jest psáno: Pánu Bohu svému samému se budeš klaněti a jemu samému sloužiti“ (Matouš 4, 10; Lukáš 4, 8). K Církvi však řekne: Ty, matko má ode dnů mého dětství, má útěcho v životě, má přímluvkyně při smrti — ať jazyk mi přilne k dásním, kdybych pod tlakem pozemského lákání nebo hrozeb se měl státi zrádcem na svém křestním slibu. Těm však, kdo se domnívají, že by mohli se zevnějším vystoupením z Církve spojití vnitřní věrnost k ní, ať je vážnou výstrahou slovo Spasitelovo: „Kdo mne zapře před lidmi, toho zapru já před Otcem svým, jenž jest v nebesích“ (Lukáš 12, 9).

5. ČISTÁ VÍRA V PRIMÁT

Víra v Církev se nezachová čistou a nefalšovanou, neopírá-li se o víru v primát římského biskupa. V témž okamžiku, kdy Petr přede všemi apoštoly a učedníky vyznal víru v Krista, Syna Boha živého, bylo odpovědí Kristovou — odměňující jeho víru a jeho vyznání — slovo o stavbě Jeho Církve, jediné Církve, a to na Petrovi, jakožto skále (Matouš 16, 18). Víra v Krista, v Církev, v primát stojí tak ve spolek v posvěcené souvislosti. Pravá a zákonná autorita je všude poutem jednoty, zdrojem síly, zárukou proti rozkladu a rozdrobenosti, zárukou budoucnosti; v nejvyšším a nejvznešenějším smyslu tam, kde (jako je tomu jediné u Církve) takové autoritě je přislíbena milost a vedení Ducha sv., Jeho nepřemožitelná pomoc. Když lidé, kteří nejsou jednotni ani ve víře v Krista, před Vámi vykouzlují lákavý přelud německé národní církve, pak vězte: taková církev není ničím jiným, než popřením jediné Církve Kristovy, zřejmým odpadem od rozkazu, aby se šlo apoštolovati do celého světa, kterémužto rozkazu může řádně učiniti zadost toliko Církev světová. Dějinná cesta jiných národních církví, jejich duchovní ztrnulost, jejich sevřenost a ztročenost pod pozemskými mocnostmi ukazují beznadějnou neplodnost, které s nevyhnutelnou jistotou propadají každá ratolest, která se odděluje od živého vinného kmene Církve. Kdo proti takovým pochybeným podnikům se hned v samém začátku postaví v cestu s bdělým a neúprosným Ne, prokazuje službu nejen čistotě své křesťanské víry, nýbrž také zdraví a životní síle svého národa.

6. NETRPTE, ABY SE PODKLÁDAL JINÝ VÝ- ZNAM SVATÝM SLOVŮM A POJMŮM

Zvláště bdělé oko mějte, ctihodní bratří, aby se základní náboženské pojmy neolupovaly o svůj podstatný obsah a nedával se jim význam jiný, světský.

Zjevení v křesťanském smyslu je slovo Boží k lidem. Uživati tohoto slova pro „šepot“ krve a rasy, pro vyzařování dějin národa, vždycky mate. Takový padělaný peníz nezasluhuje, aby přešel v jazykovou klenotnici věřícího křesťana.

Věřiti znamená pevně míti za pravdu to, co Bůh zjevil a předkládá svou Církví k věření; víra jest „pevné přesvědčení o neviditelném“ (k Židům 11, 1). Radostná a pevná důvěra v budoucnost vlastního národa, jenž je každému drahý, znamená něco docela jiného, než víra v náboženském smyslu. Chtíti prvý smysl nahraditi druhým a pak žádati po přesvědčeném křesťanu, aby i toho, jenž věří jenom v budoucnost národa, uznal též za „věřícího“, je prázdná hra se slovy nebo vědomé zahlazování hranic mezi pojmy nebo něco ještě horšího.

Nesmrtelnost v křesťanském smyslu jest posmrtné pokračování života člověka, jakožto *osobní individuální bytosti*, k věčné odměně nebo na věčný trest. Kdo nechce slovem nesmrtelnost vyjádřiti nic jiného, než kolektivní společný život *v dalším trvání svého národa* pro neurčitě dlouhou budoucnost na tomto světě, ten převrací a falšuje jednu ze základních pravd křesťanské víry, otřásá základy každého náboženského světového názoru, který vyžaduje mravního světového řádu. Nechce-li býti křesťanem, ať neobohacuje slovního pokladu nevěry z terminologie křesťanské.

Dědičný hřích jest dědičná, i když ne osobní vina potomků Adamových, kteří v tomto svém praotci zhřešili (k Římanům 5, 12), ztráta milosti a tím věčného života, s náklonností ke zlému, kterou každý musí v sobě potlačovati a přemáhati milostí, poká-

ním, bojem a mravním snažením. Utrpení a smrt Syna Božího vykoupilo svět z dědičné kletby hříchu a smrti. Víra v tyto pravdy, které jsou dnes ve Vaší vlasti předmětem laciného posměchu protivníků Kristových, patří mezi nezcizitelné duchovní statky křesťanského náboženství.

Kříž Kristův, ač již jeho pouhé jméno se mnohým stalo bláznovstvím a pohoršením (I. ke Korintským 1, 23), zůstává pro křesťany posvěceným znamením vykoupení, praporem mravní velikosti a síly. V jeho stínu žijeme. Líbajíce jej, umíráme. Na našem hrobě má státi jako hlasatel naší víry, jako svědek naší k věčnému světlu směřující naděje.

Pokoru v duchu evangelia a modlitbu o Boží milost a pomoc lze dobře sloučiti se sebeúctou, sebevěrou a rekovným smýšlením. Církev Kristova, která za všech dob až do nejnovějších dnů čítá více vyznavačů a dobrovolných „krvosvědků“ než kterékoli jiné ideové hnutí, nepotřebuje o hrdinském smýšlení a hrdinském výkonu se dávatí poučovati z takové strany. Ve svém plytkém povídání o křesťanské pokoře, jakožto o sebesnižování a nehrdinském chování, vysmívá se odporná pýcha těchto novotářů sama sobě.

Milostí v širším smyslu se může nazývati vše, čeho se dostává tvorů od Stvořitele. Milost ve vlastním a křesťanském slova smyslu zahrnuje v sobě nadpřirozené průkazy Boží lásky, dobrotivost a působení Boží, které povznášejí člověka, že se stává dítkem Božím — které jej tedy povznášejí k nejvnitřnější pospolitosti s Bohem. „Vizte, jakou lásku Otec nám prokázal, abychom dítkami Božími sluli; a my jsme jimi“ (I. Janův 3, 1). Když se toto nadpřirozené povýšení prostřednictvím milosti odmítá z důvodu, že prý je to proti „deutsche Wesensart“ — proti podstatě německého člověka — je to blud, je to zřejmé vypovězení boje jedné z podstatných pravd křesťanství. Stavěti nadpřirozenou milost vedle darů přírody je svatokrádeží z terminologie, kterou vytvořilo a po-

světlo náboženství. Pastýři a strážcové lidu Božího udělají dobře, když budou potíratí tuto loupež na svatyni a tuto práci o matení duchů.

7. MRAVOUKA A MRAVNÍ ŘÁD

Na pravé a v čistotě zachovávané víře v Boha spočívá mravnost lidstva. Všechny pokusy odtrhnouti mravouku a mravní řád od skálovitého základu víry a vybudovati ji na sypkém, navátém písku lidských norem, vedou dříve nebo později jednotlivce a společnosti k mravnímu úpadku. Blázen, který ve svém srdci praví, že není Boha, bude choditi po cestách mravní zkaženosti (Žalm 13, 1 n.). Počet takových nemoudrých lidí, kteří se dnes opovažují dělití mravnost od náboženství, vzrostl dnes nesmírně. Nevidí nebo nechtějí viděti, že odstraněním jasně a určitě chápaného křesťanství z vyučování a výchovy, z vlivu na společenský a veřejný život nastupuje se na cesty duchovního ochuzení a úpadku. Žádná státní donucovací moc, žádné čistě pozemské ideály, byť i samy o sobě ušlechtilé a vznešené, nebudou trvale s to, aby nahradily hlubší a rozhodující síly, prýštící z víry v Boha a v Krista. Když tomu, po kom se žádají nejvyšší oběti, i oběť vlastního já v zájmu společnosti, odejmete mravní oporu, přicházející z věčných a božských zdrojů, ze vzpružující a potěšující víry v Odplatitele za vše dobré a za vše zlé — pak u nesčetných lidí bude konečným výsledkem nikoliv plnění povinnosti, nýbrž útek od ní. Svědomité zachovávání Desatera přikázání Božích a přikázání církevních, kterážto poslední nejsou než prováděcími nařízeními k normám evangelia, je pro každého jednotlivého člověka nedostižnou školou záměrné sebekázně, mravní zdatnosti a výchovy charakteru. Je to škola, která žádá mnoho; ale ne přespříliš mnoho. Dobrotivý Bůh, který jako zákonodárce praví: „Máš!“, dává i milost, aby člověk mohl a dokonal. Nechatí nepoužity mravní síly tak účinné

nebo vědomě jim znemožňovati přístup do výchovy jest neomluvitelnou spoluvinou na náboženské podvýživě národa. Vydati mravouku subjektivním, s módními proudy se měnícím lidským názorům, místo aby byla zakotvena ve svaté vůli věčného Boha a Jeho přikázání, to otvírá rozkladným silám dveře dokořán. Když se takto vydávají v šanc směrnice objektivní mravouky pro školení svědomí, pro zušlechtění všech životních oborů a všech životních řádů, to jest hříchem na budoucnosti národa, a trpké ovoce takového jednání bude zrání pro budoucí pokolení.

8. UZNÁNÍ PŘIROZENÉHO PŘÁVA

Osudný ráz doby nese s sebou, že jako mravouka, tak i základy právního života a právní péče víc a více se odlučují od pravé víry v Boha a od zjevných přikázání Božích. Myslíme tu zvláště na tak zvané přirozené právo, které prstem samého Stvořitele bylo vepsáno v lidské srdce. Ve světle příkazů tohoto přirozeného práva možno zkoumati každé pozitivní právo (ať si přichází od kteréhokoliv zákonodárce), aby se zjistila mravnost jeho obsahu, a tudíž i jeho mravní závaznost a povinnost svědomí k němu. Lidské zákony, které jsou v neslučitelném rozporu s přirozeným právem, trpí vnitřní vadou, které nemůže sanovati žádný donucovací prostředek a žádný zevnější mocenský vliv. Tímto měřítkem se musí měřiti i zásada: „Právo jest to, co prospívá národu.“ Tato věta může býti správná, když se při ní předpokládá, že to, co je mravně nedovolené, nikdy nemůže sloužiti opravdovému blahu národa. Vždyť již staré pohanství poznalo, že tato věta, aby byla správná, se musí vlastně obrátiti a zníti takto: „Nikdy není něco užitečné, není-li to současně mravně dobré. A je to mravně dobré nikoli proto, že je to užitečné, nýbrž je to také užitečné, poněvadž je to mravně dobré“ (Cicero, De offi-

ciis 3, 30). Održena byvši od tohoto mravního pravidla, znamenala by tato zásada věčný válečný stav mezi různými národy. V životě vnitrostátním (tato zásada) zapomíná — spojujíc dohromady hledisko užitečnosti a hledisko právní — na základní skutečnost, že člověk, jakožto osobnost, má Bohem daná práva, jichž společnost nesmí popírati, rušiti, zkracovati a vůbec jakkoli na ně sahati. Kdo nedbá této pravdy, přehlídí, že opravdové obecné blaho se konec konců určuje a poznává z přirozenosti člověka (v níž je stejně dobře postaráno i o osobní právo i o sociální vázanost), jakož i z účelu společnosti, jenž jest určen touž lidskou přirozeností. Stvořitel chtěl společnost jakožto prostředek, aby se plně rozvinuly osobní a sociální vlohy, které jednotlivec, dávaje a přijímaje, má zužitkovati ku blahu svému i všech jiných. Také ony rozsáhlejší a vyšší hodnoty, kterých nemůže uskutečniti jednotlivec, nýbrž jen společnost, jsou Stvořitelem chtěny konečně k vůli člověku, aby se v přirozeném i nadpřirozeném ohledu mohl rozvinouti dokonale. Ustoupiti od tohoto řádu by znamenalo viklati nosnými pilíři, na nichž spočívá společnost, a ohrožovati tím mír, bezpečnost a trvání společnosti samé.

Věřící člověk má neztratitelné právo *vyznávati svou víru* a osvědčovati ji ve formách jí přiměřených. Zákony, které potlačují nebo ztěžují vyznávání a projevy víry, jsou v rozporu s přirozeným zákonem.

Svědomití, svých výchovných povinností dbalí rodiče mají prvé a původní *právo určovati výchovu dítěte*, které jim daroval Bůh, v duchu pravé víry a ve shodě s jejími zásadami a předpisy. Zákon a jiná opatření, která vylučují tuto přirozeno-právně danou svobodu rodičů v otázkách školy nebo ji hrozbami a donucováním zbavují účinnosti, jsou v rozporu s přirozeným zákonem a jsou ve svém nejvnitřnějším jádru nemravná.

Církev, povoláná strážkyně a vykladatelka bož-

ského přirozeného zákona, nemůže tedy jinak, než školní zápisy nejposlednější doby, konané za stavu notorické nesvobody, prohlásiti za produkt donucení, postrádající jakékoli právní povahy.

9. K MLÁDEŽI

Jako zástupce Toho, jenž promluvil v evangeliu k jinochu slovy: „Chceš-li vejíti do života, zachovávej přikázání“ (Matouš 19, 17), pronášíme zvláště otcovské slovo k mládeži.

Tisíce jazyků hlásá dnes před Vašima ušima evangelium, které nebylo zjeveno nebeským Otcem. Tisíce per píše ve službě křesťanství zdánlivého, které není křesťanstvím Kristovým. Tiskařský stroj a rozhlas zahrnují Vás den co den výrobky obsahu nepřátelského víře a Církvi a útočí bezohledně a bez úcty na to, co Vám musí býti vznešeným a svatým.

Víme, že mnozí, mnozí z Vás za svou věrnost k víře a k církvi, za svou příslušnost k církevním, od konkordátu chráněným sdružením musili a musí si nechat líbiti zneuznávání, podezřívání, potupy, upírání věrnosti k vlasti, mnohonásobné škody v hospodářském a společenském životě. Není nám neznámo, jak mnohý nejmenovaný voják Kristův stojí ve Vašich řadách, který se zarmouceným srdcem, ale s povýšenou hlavou nese svůj osud a jedinou útěchu nalézá v myšlence, že trpí pohanu pro jméno Ježíš (Skutky apošt. 5, 41).

Dnes, kdy hrozí nová nebezpečí a nová napětí, pravíme k této mládeži: „Kdyby někdo vám chtěl hlásati jiné evangelium než ono, které jste přijali na klíně zbožné matky, z úst věřícího otce, z vyučování vychovatele, věrného svému Bohu a své Církvi — ten budiž vyloučen“ (ke Galatským 1, 9). Když stát zakládá svou státní mládež, která má býti závaznou organizací pro všechny, pak jest — nehledě k právům církevních sdružení — samozřejmým a nezczitelným právem mladíků a jejich před Bohem za ně odpověd-

ných rodičů žádati, aby z těchto povinných organizací byly vyloučeny všechny projevy ducha nepřátelského křesťanství a Církvi, které ještě před nedáv-
nem, ba zrovna ještě i nyní nutí rodiče do mučivých bojů svědomí, protože nemohou dávatí státu, co se ve jménu státu žádá, a současně neolupovati Boha o to, což jest Božího.

Nikdo nepomýšlí na to, aby kladl kameny do cesty, která má vésti německou mládež k uskutečnění pravé národní pospolitosti, k pěstění ušlechtilé lásky k svobodě, k nezlomné věrnosti k vlasti. To, proti čemu se obracíme a obracetí musíme, jest úmyslný a soustavně rozdmýhávaný rozpor mezi těmito cíli a cíli náboženskými. Proto voláme k této mládeži: Zpívejte si své písně svobody; ale nezapomínejte pro ně na svobodu dítek Božích! Nedovolte, aby urozenost této nenahraditelné svobody mizela v otrockých poutech hříchu a smyslné rozkoše! Kdo zpívá píseň věrnosti k pozemské vlasti, nesmí se věrolomně státi přeběhlíkem a zrádcem na svém Bohu, na své Církvi, na své věčné vlasti. Mluví se k Vám mnoho o hrdinské velikosti — ve vědomé a nepravdivé protivě k pokoře a trpělivosti evangelia. Proč se Vám zamlčuje, že jest i hrdinství v mravním boji? Ze zachovati si čistotu křesťního dne jest hrdinským činem, kterému by se jistě mělo jak s hlediska náboženského, tak i přirozeného dostati zaslouženého zhodnocení? Vykládá se Vám mnoho o lidských slabostech v dějinách Církve. Proč se Vám nemluví o velikých činech, které doprovázejí její cestu stoletími, o světcích a světicích, které vychovala, o požehnání, které vplynulo pro kulturní svět Západu ze spojení mezi touto Církví a Vaším národem? Mnoho se Vám mluví o sportovních cvičeních. Usiluje-li se o tělesnou zdatnost s měrou a účelně, znamená dobrodiní pro mládež. Avšak dnes se jí namnoze dává rozsah, který není ku prospěchu ani celkovému harmonickému vypěstění těla a ducha, ani nutným potřebám rodinného života ani prikázání svěcení neděle. S netečnos-

tí, která hraničí až s lhostejností, olupuje se takto den Páně o svou posvátnost a sebranost, jaké jsou ve shodě s nejlepší německou tradicí. Očekáváme s důvěrou od věfící německé mládeže, že v obtížném prostředí povinných státních organisací důrazně uplatní své právo na svěcení neděle, že při péči o zdatnost těla nezapomene své nesmrtelné duše, že se nedá přemoci zlem, nýbrž že se bude spíše snažiti dobrem přemoci zlo (k Římanům 12, 21), že její nejvyšší a nejsvětější ctižádostí zůstane získati věnec vítězství na závodišti věčného života (I. ke Korintským 9, 24).

10. KE KNĚŽÍM A REHOLNÍKŮM

Zvláštní slovo uznání, povzbuzení a napomenutí adresujeme kněžím Německa, kterým v poslušnosti k jejich biskupům připadá v těžké době a za tvrdých poměrů úloha, aby denně se obětující svému úkolu, s apoštolskou trpělivostí ukazovali slovem i příkladem stádcí Kristovu správné cesty. Neunavně, milovaní synové a spoluúčastníci ve svatých tajemstvích Božích, následujte věčného Velekněze Ježíše Krista v Jeho samaritánské lásce a samaritánské péči. Osvědčujte se den co den v bezúhonném životě před Bohem, v nepřetržitém přísném kněžském životě a snaze o dokonalost, v milosrdné lásce ke všem Vám svěřeným, a zvláště k ohroženým, slabým a kolísajícím. Buďte vůdci věrných, oporou klesajících, učitelé pochybujících, těšiteli truchlících, nezištnými pomocníky a rádci všech. Zkoušky a utrpení, které Váš národ prodělal v době poválečné, nepřešly vedle jeho duše beze stopy. Zanechaly tam stavy rozhorlenosti a zatrpklosti, které se mohou vyhoviti jen pomalu, které opravdu překonati bude možno jen v duchu nezištné a činné lásky. Tuto lásku, která jest nezbytným brněním apoštola, vyprošujeme Vám v nejhojnější míře na Pánu, zvláště v nynějším rozbourěném a nenávisťi znetvořeném světě. Pro tuto apoš-

tolskou lásku zapomenete na mnohé nezasloužené trpkosti, kterých při Vaší kněžské a pastorační činnosti je dnes více než kdykoliv před tím; nebo je aspoň odpustíte. Tato láska k bloudícím, ano dokonce i k tupícím, láska, která dovede chápati a se slitovati, arci neznamená a nemůže znamenati, že byste se nějak zřekli práva hlásati pravdu, ji uplatňovati, statečně brániti a jí neohroženě používati na poměry, které jsou okolo Vás. Prvým a nejsamozřejmějším darem, jež kněz může dáti svému okolí, jest sloužiti pravdě, a to celé pravdě, strhovati masku bludu a vyvraceti jej, ať si vystupuje v jakékoli formě, jakkoli převlečen, jakkoli nalíčen. Zřeknouti se toho by bylo zradou na Bohu a na Vašem svatém povolání; bylo by hříchem na pravém blahu Vašeho národa a vlasti. Všem těm, kdo zachovali věrnost svým biskupům slíbenou při svěcení, všem těm, kdo za plnění svých pastýřských povinností musili snášeti utrpení a pronásledování, zasílá Otec křesťanstva — mnohým až do žalářů a do koncentračních táborů — dík a uznání.

Rovněž katolickým řeholníkům a řeholnicím vzdáváme své otcovské díky, spojené s vřelou účastí na jejich osudu, který mnohé z nich vyrval z pozehané a zamilované práce v povolání následkem opatření namířených proti řeholnímu stavu. Pochybili-li jednotlivci a ukázali-li se nehodnými svého povolání, tak přece jejich přestupky, odsuzované také Církví, nezmenšují zásluh zdrcující většiny, která v nezištnosti a dobrovolné chudobě, usilovně a s oddaností slouží svému Bohu i svému národu. Horlivost, věrnost, snaha po ctnosti, činná láska k bližnímu a ochota v pomáhání, jak se jí vyznamenávají řehole pracující v duchovní správě, u nemocných a ve škole, zůstávají obdivuhodným příspěvkem k soukromému i veřejnému blahu, a pozdější, uklidněnější doba bude o nich jistě souditi daleko spravedlivěji než rozbouřená přítomnost. Máme důvěru k představeným řeholních společností, že obtíží a zkoušek použijí k tomu, aby dvojná-

sobnou horlivostí, prohloubeným životem modlitby, svatou stavovskou opravdovostí a přísně klášterní kázní svolávali od Nejvyššího nové požehnání a novou úrodnost pro svou těžkou práci.

11. K VĚRNÝM LAIKŮM

Před naším okem stojí nepřehledně veliký zástup našich věrných synů a dcer, kterým hoře Církve v Německu a jejich vlastní hoře nic neubralo z jejich oddanosti k věci Boží, ani z jejich něžné lásky k Otci křesťanstva ani z jejich poslušnosti k biskupům a kněžím, ani z jejich radostné odhodlanosti zůstat i v budoucnosti — ať si přijde cokoli — věrným tomu, co věřili a získali od svých předků jako svaté dědictví. Jim všem posíláme z pohnutého srdce svůj otcovský pozdrav.

Především členům církevních svazů, kteří statečně a namnoze za cenu bolestných obětí zachovali Kristu věrnost a vzpírali se vzdáti se práv, která Církvi a jim čestným slovem zaručila slavnostní úmluva.

Zvláště srdečný pozdrav odesíláme katolickým rodičům. Jejich Bohem daná práva na výchovu a jejich vychovatelské povinnosti stojí právě v přítomném okamžiku ve středu boje tak osudového, že si osudovější sotva lze představit. Církev Kristova nesmí teprve tehdy začít truchliti a hořekovati, až jsou oltáře pustošeny, až svatokrádežné ruce proměňují domy Boží v dým a plameny. Když se činí pokusy, aby svatostánek dětské duše, křtem posvěcené, byl znesvěcen výchovou Kristu nepřátelskou, když z tohoto živého chrámu Božího je vyrvána věčná lampa víry v Krista a na její místo se má postavit bludička náhražkové víry, která nemá žádného vztahu k víře kříže — pak k duchovnímu zneuctění chrámů jest již jen krůček, pak vyvstává pro každého věrného křesťana povinnost, aby svou odpovědnost jasně odloučil od odpovědnosti těch, kdo jsou na druhé straně, aby si svědomí nezatížil hříšným spolupůsobením při

kdy místo předčasných vítězných písní Kristových nepřátel ze srdcí a se rtů Kristových věrných smí k nebi stoupati Te Deum osvobození; Te Deum radosti nad tím, že německý národ i ve svých dnes bloudících příslušnících nastoupil cestu náboženského návratu, že tento národ s věrou hořem očištěnou znovu sklání své koleno před Králem času a věčnosti Ježíšem Kristem a že se chystá v boji proti popiračům a ničitelům křesťanského Západu ve shodě se všemi dobře smýšlejícími z jiných národů splniti úkol, který mu vykazují plány Věčného.

Ten, jenž zkoumá ledví i srdce (Zalm 7, 10), jest naším svědkem, že nemáme vroucnějšího přání, než znova zjednati pravý mír mezi Církví a státem v Německu. Nemá-li však — bez naší viny — býti míru, pak si bude Církev Boží hájiti svá práva a svobody ve jménu Všemohoucího, jehož rámě ani dnes ještě není zkráceno. V důvěře v Něho „nepřestáváme se modliti a volati“ (ke Kolosským 1, 9) za Vás, dítky Církve, aby dni trápení byly zkráceny a Vy abyste byli věrnými shledáni v den zkoušky; a také za Vaše pronásledovatele a utiskovatele; Otec všeho světla a všeho smilování ať jim daruje okamžik poznání u Damašku, pro ně a pro všechny — je jich mnoho — kteří s nimi zbloudili a bloudí.

S touto vroucí modlitbou v srdci a na rtech udělujeme Vám jakožto záruku Boží pomoci, jakožto oporu ve Vašich těžkých a odpovědných rozhodnutích, jakožto posilu v boji, jakožto útěchu v hoři, Vám, biskupským pastýřům Vašeho věrného lidu, kněžím a řeholníkům, laickým apoštolům Katolické akce a všem, všem Vaším diecesánům — ne na posledním místě nemocným a uvězněným — v otcovské lásce apoštolské požehnání.

Dáno ve Vatikáně, v neděli Smrtnou, 14. března 1937.

PIUS XI.

OBSAH

Předmluva	5
-----------	---

I. ENCYKLIKA „DIVINI REDEMP- TORIS“

Úvod	7
------	---

JAK SI POČÍNALA CÍRKEV VŮČI KOMUNISMU

Odsuzovala jej již dříve	8
Projevy nynějšího papeže	8
Nutnost nového slavnostního projevu	9

UČENÍ A OVOCE KOMUNISMU

Učení	10
Rozšíření	13
Smutné výsledky	16
Otcovská láska k ujařmeným národům v Rusku	18

SVĚTLÁ NAUKA CÍRKVE

Nejvyšší skutečnost: Bůh	19
Člověk a rodina	19
Společnost	20
Krása této nauky Církve	23
Je pravda, že Církev podle této nauky nejednala?	24

LÉKY A PROSTŘEDKY

Pomoc je nutná	25
Obnova křesťanského života	26
Studium a šíření sociální nauky církve	33
Jak se zajistiti proti nástrahám komunismu	34
Modlitba a pokání	35

ORGÁNY A POMOCNÍCI PŘI TOMTO SOCIÁLNÍM DÍLE CÍRKVE

Kněží	36
Katolická akce	38
Pomocná sdružení	39
Organisace třídní	40
Výzva ke katolickým dělníkům	40
Katolíci ať jsou svorni	41
Výzva ke všem těm, kdo věří v Boha	41
Povinnosti křesťanského státu	42
Otcovská výzva k zbloudilým	45

ZÁVĚR

Svatý Josef vzorem a patronem	45
---	----

II. ENCYKLIKA „S PALČIVOU STAROSTÍ“

Úvod	47
Konkordát s Říší	48
Čistá víra v Boha	50
Čistá víra v Krista	53
Čistá víra v Církev	54
Čistá víra v primát	59
Netrpte, aby se podkládal jiný význam slovům	60
Mravouka a mravní řád	62
Uznání přirozeného práva	63
K mládeži	65
Ke kněžím a řeholníkům	67
K věrným laikům	69
Závěr	70